



# ליקוטי

# מזהר"ן

## מבואר



## חברותא

## ללימוד בעיון

תדעו כשיבא משיח צדקינו יווספו עוד ישיבות שילמדו בהם ספרי רבינו ז"ל  
דברי מזהרנ"ת זצ"ל (שישיק היא תש"ז)

הערות אפשר להפנות למייל [lezavotlaze@gmail.com](mailto:lezavotlaze@gmail.com)



# ליקוטי מוהר"ן

## מבוא

### חזרותא

### ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון – ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות החלק השני – ההערות<sup>א</sup>, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חדושים.

והשלישי – היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד.

ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה. ההקדמה – בנויה על מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרוזת כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרו את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לבד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים.

הערות אפשר להפנות למייל [lezavotlaze@gmail.com](mailto:lezavotlaze@gmail.com)

<sup>א</sup> היכן שנזכר הריצ"ח הכוונה להרה"ג רבי יוסף צבי חשיין שליט"א. (הריצ"ח כה 23) פירוש שהוא ביאור שאמר בתורה כה בדקה 23. (הריצ"ח במדבר תשנ"ד) הפירוש שהוא ביאור שאמר בשיעור על הזוהר פיקודי שנאמר בשנת תשנ"ד פ' במדבר. הרבה יסודות וביאורים ששמעתי ממנו הבאתי ולא כולם ציינתי מחשש שלא לזה היתה כוונתו ובחלקם ציינתי שדברי הם עפ"י מה ששמעתי ממנו דאוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, והוא רחום יכפר עוון. <sup>ב</sup> השתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות. <sup>ג</sup> עיין חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיין תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחוז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שזכה ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

## הודעה

### כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד,

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שצויה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהר"ת הנוקבים שכל מה שמוקבל מרבו צריך לידע שצדן אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, פי מאד עמקו מחשבותיו, פי דבריו הם כמעין הנובע והם פחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך פה פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחזור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו ממשקף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שצדן אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרש"ה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו יתברך כפי מדרגתו, אבל עצם תורתו ואפילו שיחותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הריפה למדתי מרבותי ולא חסרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלומד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חרושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמוד ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

## התנצלות

אמנם מעט בברסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכיו"ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כא את ה' שאין לדרוש לרבים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חרושיו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבוה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין **מהרש"א** ב"ב י: שעל זה אחו"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גוול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה טו) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור **ברית עולם להחיד"א** שם. הוסיף בשם ספר **לב אריה** שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן. ובוה פי' הרב הנ"ל את הכתוב ובה ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת או אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן. עוד עי"ש בשם ספר **רבינו אפרים** על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם **רבי אליעזר מגרמזיא** ז"ל שכל מי שמגלין לו רוי תורה מן השמים ואינו כותב עתיד ליתן את הדין עכ"ל. ועיין **שפתי כהן** למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בוה"ל 'נינתה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה. ועיין בספר **מחשבות חרוץ** לר' **צדוק הכהן** אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל. עוד עיין בספר **קהילות יעקב** ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל. לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חרושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מוהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרבים יחזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבודאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועיני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הוהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והוהרתם היא בכל ענין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד ענין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין **ספר חסידים** שסו שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מי' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציון שמם ונ"ל הטעם או שצוין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יציינו שמם לא ינהגו כבוד ראש בדבריהם.

### לעורר על חשיבות העיון בתורה של רבינו

עיין **חיי מוהר"ן** סימן שמו שאמר שטוב לקבוע לעצמו שני שעורים ללמוד ספריו הקדושים, שעור א' פשוט ללמוד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל-פה, ושעור א' ללמוד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו. ועין במקום אחר מזה מענין עצם העמקות הגדול שיש בתורתו הקדושה והנוראה מאד עד אין סוף ואין תכלית:

ועיין **תורה קה תנינא** שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין **חיי"מ סימן תקבא** – שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין **ביאור הלכות** (תורה נד אות ד) – שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ת מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן זוכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פו תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין **תורה ח' תנינא אות ז'** שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין **תורה עב תנינא** שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו וזכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו. ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כו שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין **ככבי אור** (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טו) – שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותענין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותענין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"י.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורתו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקוטי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאתם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'). נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מו תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מיטל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר בככבי אור (ששן ושמה יו) הלואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומוכן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקוטי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים. ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמוכן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.



**חברותא**  
**ללימוד עיון**  
**בספה"ק**  
**ליקוטי מוהר"ן**

דף קי:

**תורה קצא**

תורה אור  
שמות יתרו יט (ח) וַיִּצְנֶנּוּ כָּל הָעָם וַיִּחְדּוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה נִשְׁבַּח מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵלֵי יְהוָה: (ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מִשָּׁה הֲנֵה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַבְדֶּיךָ בְּעִבְדֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם בְּךָ יִצְנְנִי וְעַלְמֵי וְגַם מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל יְהוָה: (י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מִשָּׁה לָּךְ אֵל הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וְחָדְרָה וְכִבְסוּ שַׂמְלֹתָם: שמות יתרו כ (ב) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית פַּרְעֹה: (ג) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל קִנְיִי:

תורה קצא  
משלי כה (ג) שְׂמִים לְרוּחַ וְאָרֶץ לַעֲפָק וְלֵב מַלְכִים אֵין תִּקְרָא:

תורה קצב  
ישעיהו ל (כ) וַיִּזְנֶן לְכַסּ אֲדֹנָי לְחַם צָר וַיִּמַּסּ לְחַץ וְלֹא יִקְבָּץ עוֹד מוֹרֶךְ וְיִזְיַע יִצְיָא רֵאוּת אֶת מוֹרֶךְ: איוב לב (ח) אֲכֹן רֵוַח הִיא בְּאִנְשׁ וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִינִים: תהילים כד (ו) זֶה הוֹר מוֹרֶשׁ מִבְּקִשׁ פְּנֵי יַעֲקֹב סֵלָה: מיכה ז (כ) תַּתֵּן אֲמַת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאֶבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם מִיַּם קְנִיס: תהילים לא (ג) נִשְׁכַּחְתִּי כַּמֵּת מִלֵּב הַיִּתִּי כַּמֵּת מִלֵּב אֲבִד:

## קי:

## ליקוטי

## ויענו כל העם קצ קצב

## מוהר"ן

כי אין שום בחירה שלא לעשות. מאחר שיצא מפי ה' ועל זה נאמר תיכף וישב משה את דברי העם אל ה'. שהשיב להקדוש ברוך הוא מענת ישראל. מיד השיב לו הקב"ה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך דייקא. בעבור ישמעו העם בדברי עמך דייקא. היינו שלא אדבר הדברות רק עמך לבד. כמ"ש [א] **אנכי ה' אלקיך לא יהיה לך וכו'** וכן כולם. ולא לנוכח לישראל. והם רק ישמעו פְּדָרְי עמך. ועי"ז יהיה להם כח הבחירה לעשות כרצונם. ועל זה נאמר ויגד משה את דברי העם אל ה'. היינו שמשוה מען את דברי העם אל ה'. היינו מה שמענו העם תחילה. מען הוא עתה אל ה' על עצמו. כי תקנת את ישראל שיהיה להם הבחירה. על ידי שלא תדבר רק עמי לבד. אבל את עצמי לא תקנת. כי מעתה לא יהיה לי כח הבחירה. מאחר שתדבר עמי. וזה ויגד משה את דברי העם אל ה'. היינו מה שדברו העם ומענו תחילה. מען הוא עתה אל ה'. כי מה תהא עלי. כי לא יהיה לי בחירה. השיבו ה'. [ב] ויאמר ה' אל משה **לך אל העם וקדשתם היום ומחר**. ולא צוה לו השם יתברך רק שני ימים. ומשה הוסיף יום אחד מדעתו (שבת פז) וכיוון לדעת הקדוש ברוך הוא. כי כן היתה דעתו יתברך. כמו שבאמת לא נתנה תורה עד שלשה ימים. ובוזה יהיו תלוי בחירת משה לקבל את התורה או שלא לקבל. כי לא היה אפשר לקבל את התורה רק אחר שלשה ימים כמו שהיה באמת. ואם לא היה מוסף יום אחד. לא היה מקבל את התורה. והשי" לא אמר לו רק שני ימים והוא הבין מדעתו ובחר לו לקבל את התורה והוסיף יום אחד. שעי"ז ה' קבלת התורה. ובוזה ה' תלוי עיקר הבחירה של משה במה שהוסיף יום אחד מדעתו [ג]:

**קצא** [ד] **דע** שאפשר שישב אחד אצל חבירו במקום אחד בג"ע [ה]. ולזה יהיו כל התענוגים והשעשועים וכל השי" עולמות [ו]. וחבירו לא ירגיש כלום ולא יהיה לו שום תענוג [ז]. **כי שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר** (משלי כה) וכשרז"ל (שבת יא). אם יהיו כל הימים דיו ואגמים [ח] קולמוסים וכו'. אין מספיקין לכתוב הללה של רשות שנאמר **שמים לרום וכו'**. נמצא שלב מלכים גדול הרבה מרום השמים ועומק הארץ. שתופסים כ"כ מקום כמה וכמה אלפי אלפים פרסאות. והלב והמוח שקטנים מאד במקומם. הם תופסים הכל עד שיכול ליתן לב על כל מדינה ומדינה ולתפוס ולהצטייר בלבו כל מדינה ומדינה ותכונות השמים ויותר ויותר מזה. **כי לב מלכים אין חקר**. ראה והבן והכם גדולת הבורא. איך המועט מהזויק את המרובה [י]. שהתיכית לב קטן כזה. ומוח קטן כזה. יתפוס במקומו דברים גדולים כאלה. וזה רק מהמת שנמצא שם האלקות. כי עיקר האלקות הוא בהלב. כמבואר כמ"א [יא] ומעתה בין וחסם [יב]. אם בהלב שנמצא שם רק בחינות אלקות. שאינו כביכול חלק אחד מאלפי אלפים מהשגחת הבורא ב"ה כמה גדול ערכו. שיכול לתפוס במקומו "המיעוט. עולמות אין מספר. ואפי' על עכו"ם נאמר **לב מלכים אין חקר**.

על שנותן לב לכל מדינה ומדינה. ותופס ומשער בדעתו. כל המדינות שתחתיו. עם כל האדם אשר עליו. וכל הנמצא בה [יג]. ומעתה הוי דן אלפי אלפים ק"ו. לשער בדעתו מגדולות הבורא ב"ה. נמצא שעיקר גדולות המלך ותענוגו וממשלתו הוא רק בלב. שיועד בלבו שהוא מלך על כל המדינות האלה ומושל בכלם כרצון לבו והפצו. ומעתה תבין מעצמך. שלוח אפשר. שיהיה לו כל השי" עולמות בלבו. כי הלב יכול לתפוס במקומו עד אין חקר ואין מספר כנ"ל. ויהיה לו כל התענוגים והשעשועים. וחבירו אפי" שיושב אצלו לא ירגיש כלום. כי לבו חסר מכל זה. מכל הטובות והשעשועים שיש לחבירו הצדיק בתוך לבו. אשרי לו. כי עיקר הרגשת תענוג ושעשוע עוה"ב וכל השי" עולמות הכל הוא בלב כנ"ל:

**קצב** [יג] **דע** שדיבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפילו במילי דעלמא. הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר. כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה. אבל זה הדיבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד. וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות. אין יקר ממנו. ומי ששומע דיבור מפי הצדיק האמת שהוא דיבור אמת. ובפרט כשרואה אותו אז. בבחינות (ישעי' ל) **והי" עיניך רואות את מוריך** [יד]. הוא מקבל בחינות הפנים של הצדיק. ובחינות שכלו ונשמתו. כי זה הצדיק מניח שכלו בתוך זה הדיבור שמחדש. והוא מקבל זה הדיבור. נמצא שמקבל שכלו. וזה גם כן בחינות הנשמה. כי הנשמה היא בחי' השכל [טו] כמה' שכתוב (איוב לב) **ונשמת שדי תבינם**. וכן מקבל פנים שלו. כי הדיבור שהוא מדבר הוא אמת. ואמת הוא הפנים [טז] של כל הפנים קדושה. בבחינות (תהלים כד) **מבקשי פניך יעקב סלה**. בבחינות (מיכה ז) **תתן אמת ליעקב**. נמצא זה שמקבל דיבור מפי הצדיק מקבל פניו ושכלו ונשמתו. ונחקק ונצטייר בדעתו דמות דיוקנו של הצדיק שהוא הפנים והשכל והנשמה. אך שצריך לשמור משכחה. כי שכחה משכחת הכל ממנו. היינו כל מה שנצטייר בדעתו מהדיבור כנ"ל. על ידי השכחה נשכח ועובר ממנו כל הנ"ל. ואפי' אם יכתוב הדבר כספר לזכרון כשכחי' השכחה מתגברת. נופל בחי' השכחה גם על הספר הנכתב. היינו כשח"ז נפטר החכם שחידש הדיבור. ואז מתגבר בחינות שכחה. בבחינות (תהלים לא) **נשכחתי כמת מלב**. ואז שורה שכחה אפילו על ספר הנכתב: ויש עצה לזה לצייר לפניו דמות דיוקנו של החכם בשעת הלימוד כשלומדין דבריו כמובא בירוש' (שקלים פ"ב [יז]) שצריך לצייר בשעת הלימוד כאלו התנא עומד לפניו. כי בהספר של החכם נרשם ונצטייר שם דמות החכם. כי אלו הדיבורים והאותיות הנרשמין [יח] ומצויירין בהספר. הם שכל החכם ונשמתו ובחינות פניו. נמצא ששכלו ונשמתו ופניו שהוא דמותו ממש הוא כאלו האותיות והתיבות. ע"כ נמצא בכל ספר וספר

10 עיין חיי מוהר"ן סימן סט שמוהר"ן שמע תורה זו על העגלה בדרך בלוחות או רבינו לשבת שירה בשטרהיהן. ולפני כן אמר שיחה נח בשיתות הר"ן  
11 בתקפא - (ישעי' לו) בתרלד ובתשכס תקוק  
12 בדפורי - והיה. בתרלד - והי'. ומתורלו - והיו  
13 עיין תורה רל ועיין הוריות יב. כד יתביתו קמיה רביינו חזו לפומיה ערובין יג. הא (דעדיפא) דמתורדנא טפי וכו'  
14 הנשמה היא השכל עיין תורה לה אות ב'. ותורה ס' סוף אות ג'. ותורה סא אות ג'. ותורה ח' תנינא אות יב.  
15 בתרלד- כמו  
16 עיין תורה סו אות ג'. ותורה כג אות א' ואמת הוא אור הפנים. ובתורה זו והארת פנים הוא תיקון ואמת. ותורה לה אות ט'. ועיין עץ חיים שער יג פרק יד.  
17 בהלכה ה' ועיין גם זוהר וישב דף קצא ריש עמוד א' ובמתק מדבש שם שפ"ה הרמ"ק ומפרשים ובעש"ט עה"ת פרשת ואתחנן אות ל'.  
18 בתקפא (שקלים פ"א) ובתשכס תקוק  
19 מתורלו ומצויירין

זה בכל המעשים טובים של רב יוחנן כהן גדול. ועיין ספר לקוטי תורה והש"ס לרבי יצחק אייזנשטיין בהקדמה לספר דברים שם מה שכתב בשם המגיד ממעורטש שתחילה דרש לגנאי ואח"כ חזר בו ע"ש. עוד עיין שבת קנג. אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין. ועיין אמרי פנחס השלם (בני ברק תשסג) שער הסיפורים אות רד בשם רבי אלימלך מליונסק שיספר על כורך פשוט שבוכות שנגנו גלילות ספרים ריקים נקרא למעלה רבי ולמטהו נגלה וניסתר כדי שיוכל להיות בג"ע. עוד עפ"י חובת הלבבות שער הכניעה פ"ו שמי שדברו עליו לשהו"ל מקבל מצוות זה שדיבר עליו (עיין קובץ אור ישראל קובץ מ' עמ' קי סוף אות ו' במאמרו של הרב יעקב חיים סופר).  
10 עיין רימורו נא לב אנמייהם שרפו באש פירש רד"ק ומצוות ציון הגומט הגדל ע"פ המים. וגומט הוא קנה סוף עיין בכור שור שמות ב' הקולמוס מבואר במסכת כלה רבתי ז' א'.  
11 עיין ספורי מעשיות מעשה יג' ו' בעטלפרס יום המשי.  
12 \* לעיל בס' מט  
13 לשון הספר שער טל חט"ל שער ג' פ"ה ואתה המעין אם בעל נפש אתה בין וחסם מדברנו  
14 גם בדפורי ותורלו- המיעוט. ומתורלו- המונט  
15 עפ"ש" שבת יא. תנ"ל

10 שמות כ' ב' ג'  
11 שמות יט י  
12 גם בדפורי ותורלו- היו. ומתורלו - היו  
13 עיין לקה"ה שליה לגבות חובו ג' יב. ועיין חיי מוהר"ן סימן קצו שבכל עבודה משאירים לאדם איהו דבר שצריך להבין מדעתו.  
14 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו  
15 עיין סדר הדרות חלק תנאים ואמוראים אות י' - ר' יהושע בן אלם הגידו לו בתלום, שמח בלבבך שאתה ונגס הקצב מושבו ומושבך בגן עדן והלקח והלקך שרין כאחד. ועיין ספר חסידים אות תרכג (אות תרצה במהד'ו ברית עולם) מעשה בחסיד אחד שעשה שאלת חלום מי יהיה חבירו לעוה"ב.  
16 עיין משנה עוקצין ג' יב, ופ"ה הרמב"ם שם, וסנהדרין ק. שיתות הר"ן צו ולק"ה מוזהר ד', וחיי מוהר"ן מג, וע"ה יז א' בהגה. ועיין תולת חיים כ"ב קל. (ומה"ם וחולן קמח סוף ע"ה)  
17 עיין ע"ז יז. יש קונה עולמו בשעה אחת ועי"ש שיצאה בת קול שהוא מוזמן להי' עה"ב ועיין כתובות קג: בתוס' ד"ה מוזמן להי' עוה"ב שהכוונה בלא דין ובלא טורין עיין מעדני מלך (וקלטת הר"ל" ז"ל מתורגם ללש"ק 48) שכך למדו אנ"ש. וכן משמע ממהרש"א ע"ז יז: וצ"ע כי יש דורשין לשבח ועיין הרהורי"א בספרו פתח עינים על ע"ז יז. ומראית עין על ע"ז י. מש"כ עפ"י האלשיך שנהרג על קדוש ה' מתקן הכל ועפ"י הארוי"ל (לקו"ת תהלים לב) שר' אלעזר בן ורדיא

# מאמר אפשר שישב אחד אצל חברו בג"ע

מספדה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה  
לא ידוע

## פתיחה

נ"ל שרבנו מחדש כאן שיש הבדל בין המקום בגן עדן, לתענוג ושעשוע וש"י עולמות, דהיינו אע"פ שמדובר בלמעלה מהמקום, שעל כן גם המקום הוא השגה, אעפ"כ יש חילוק ואפשר ששנים יהיו באותו מקום בג"ע ואעפ"כ אחד יתענג וחבירו לא ירגיש כלום. ונ"ל הטעם כי המקום נקבע לפי המקיפים שזכה להם בעוה"ז, ע"י שלא קלקל מעשיו, או שזכה פתאם לאור עצום של אמת עד שיצאה נשמתו מתוך תשובה וקנה עולמו בשעה, אבל התענוג וש"י עולמות הוא לפי האור הפנימי שזכה לקנות ע"י עבודת ה' בעוה"ז. (ואולי אפ"ל שבזה מיישב רבנו את המחלוקת בין המפרשים (בע"ז י: יז. יח.) האם הקונה עולמו בשעה אחת זכה בכל, או לא זכה, ולפי רבנו נ"ל שזכה במקום ולא בתענוג)

## שיחות

מבואר בתורה שאפשר שישב אחד אצל חברו במקום אחד בגן-עדן, ולזה יהיו כל התענוגים וכו', וחבירו לא ירגיש שום תענוג. ולכאורה קשה איך שייך שישב בגן-עדן, ולא ירגיש שום תענוג כחבירו הסמוך לו, ומה נפשך אם מגיע לו גן-עדן, צריך להרגיש התענוג, ואם אין מגיע לו גן-עדן אם-כן מה יושב שם כלל וכלל. ואמרו אַנְשֵׁי-שְׁלֹמֹנָה, שהוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם-לברכה (ע"ז י: יז. יח.) "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת", וכמו שאמרו כמה פעמים (ברכות סא: תענית כט. כתובות קג: ע"ז שם ושם) "יצתה בת קול ואמרה הרי זה מזומן לחיי עולם-הבא" וכדומה, שהפירוש שבשביל מעשה גדול כזה וכזה שעשה זכה לגן-עדן וניצול מגיהנם, אולם להרגיש את התענוגים שבגן-עדן אינו יכול, כי באיזה זכות יזכה לזה, ועל-כן יכול להיות שישבו שנים בגן-עדן, וזה ירגיש כל התענוגים, וחבירו היושב בסמוך לו לא ירגיש שום תענוג, וגם על זה בכה רבינו הקדוש, איך זוכין לזה, ואמר "יש קונה" וכו', כי נסיונות שיש בעולם הם קשים ומרים, ובני עליה מועטים - כמו שאמרו חכמינו זכרונם-לברכה (סוכה מה:): (הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זכרונם-לברכה - מעדני מלך; וראה כתובות דף קג: בתוס' ד"ה "מזומן", ודוק).

בענין מה שלכאורה אינו מובן מה יש לו לזה לישב בגן עדן, בעת שאינו מרגיש ומבין ומתענג בהשגות שבגן-עדן מחמת שאין לו לב לזה וכו'. הסביר הרב החסיד ר' לוי יצחק בנדר זכרונם-לברכה, שלאמת אין לו שום תיקון כי אם לחזור בגילגול, אולם שכרו יהיה שיוולד בבית כשר שיוכל לקיים מיד המצוות, ועל ידם לזכות כשאר הצדיקים לתענוג שבגן-עדן: (שם).

## הקדמה

בכלליות נראה שכאן רבנו מעורר אותנו להכין את עצמנו לחיים הנצחיים בעוה"ב/גן עדן. כחז"ל באבות (ד' טז) רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוודור,

<sup>א</sup> ד' עד יז חשון תשפא ירושלים

<sup>ב</sup> ברכות דף יז. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:

**פני יהושע** - נראה דלשון מרגלא בפומיה משמע שהיה רב רגיל לומר כן היינו משום שיש תכלית מוסר גדול בזה שהרי שנינו בפרקי אבות [פ"ד ה"ז] התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין ובא רב להודיענו שטרקלין זה שהוא עה"ב אין בו ענין גשמי כלל וכל עניני היעודים הנמצאים במקרא שמורים על עניני גשמיים כאכילה ושתיה לא מיירי בעה"ב ממש שהוא הטרקלין אלא לימות המשיח אבל לעה"ב ממש עין לא ראתה כדאיתא בשבת והיינו ממש כמימרא דרב דהכא דעיקר עה"ב היינו שיושבים ונהנים מזיו שכינה, א"כ לפי"ז מה שצריך אדם להתקין עצמו בפרוודור שהוא עה"ז היינו ע"י תורה וקיום המצות שע"כ כך יודככו כל רמ"ח אבריו וש"ס"ה גידיו שהם כנגד תר"ג מצות ביוכר גמור כדי שיוכלו כל אבריו וגידיו הרוחניים ליהנות מזיו השכינה, ועל זה מייתי שפיר מקרא ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו ומתרגמינן וחדאין כאילו אכלו ושתו כמ"ש רש"י כאן. ולכאורה הדברים קשה לאומרן לדמות ראיית פני השכינה להנאת אכילה ושתיה וחי' לומר כן, אמנם למאי דפרישית אתי שפיר שבא הכתוב לרמוז על זה הענין בעצמו שכמו שרמ"ח אבריו

כדי שתכנס לטרקלין: וכדברי רבנו בשיחות הר"ן<sup>1</sup> שראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא, דהיינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות. ולא רק בגלל הסבל שבג"ע יתאוה לדבר שאין שם, אלא כיון שתאוות התענוגים הגשמיים סותר לתענוג הרוחני, ואפילו בעוה"ז<sup>2</sup> כ"ש בגן עדן.

להמחיש את ההבדל בין מי שהכין עצמו למי שלא הכין עצמו אומר כאן רבנו שאפשר ששנים ישבו במקום אחד בגן עדן ואעפ"כ אחד ירגיש בלבו כל ש"י עולמות והתענוג והשעשוע מהן וחבירו לא ירגיש כלום. והקושיא המתבקשת כיצד יתכן להפריד בין מקום להשגה בג"ע שהוא למעלה מהמקום והזמן. וקושיא נוספת על מי רמז רבנו. גם צ"ע מה הדין במי שקיבל מצוות של אחרים. ומה הדין במי שלימדוהו תורה אחרי הנפטר. ומה הדין במי שתומך בלומד תורה. ומה הדין בשנים שזכו למקום אחד בג"ע האחד למדן וצדיק וחבירו לא צדיק ולא למדן אבל זכה ע"י שקיים מצווה במסירות נפש, האם יזכו לאותם ש"י עולמות והתענוג מהם.

### ש"י עולמות שהן השגות אלוקות בגן עדן כיצד זוכים בהם, וכיצד יתכן להמצא בגן עדן אצל מי שזכה בהם ואעפ"כ להיות חסר אותם לגמרי.

עיי' שיחות הר"ן אות צו שש"י עולמות הצדיק בונה ממחלוקת. ועיי' לק"ה מזוהה ד' ביאור העניין, כיצד כל אדם זוכה לזה ע"י שבירת היצה"ר.

עיי"ש ו' שמבאר שכל העולמות גם הרוחניים ביותר הם אור וכלים, והאדם מכל שגם הוא נשמה וגוף, כפי התגברותו על היצה"ר להאיר אור הנשמה בגוף בזה זוכה לכלים להשגות אלוקות. ונשמה וגוף הן תרתי דסתרי מאד, והמחלוקת ביניהם היא עצומה, ומי שמתגבר לעשות שלום ביניהם זוכה לעשות ש"י עולמות.

בחי"מ אות מג מדייק לשון עולמות ומבאר משל לעולם שלנו שסובבים אותו גלגלים וככבים לרוב ויש בו המוני מדינות ובכל מדינה ערים ומבואות ובתים וכל זה בעולם אחד מהשלש מאות עולמות. ומבאר שם כיצד יתכן שיהיו כל כך רבוי בתים רוחניים כמו שיש בש"י עולמות גשמיים כנ"ל ומבאר עפ"י רבוי הבתים שנעשים ע"י הערבות שיש בין כל ישראל, ובפרט כשמתפללים ביחד בקבוץ של ר"ה. ונראה לבאר עפ"י דהכי נמי כל התגברות על היצה"ר<sup>3</sup>, עיי"ז משבר את עזות הגוף ומאיר אור נשמה בגוף<sup>4</sup> שמחבר אור לכלי ובונה בית רוחני, וכך בכל שבירת יצר, בונה עוד בית ורחוב שלם ועיר ומדינה ובמשך חייו עולם שלם ומי שיש עליו עוד מחלוקות לבד מהגוף כגון אשתו ובניו ושכן

ושס"ה גידיו עיקר החיוני שלהם ע"י אכילה ושתייה שע"י כך מתענדים כמו כן היו כל רמ"ח אברים ושס"ה גידיו מודככות בשעת מתן תורה ע"י קבלת התורה שהם תרי"ג מצות, כן נראה לי:

<sup>2</sup> שיחות הר"ן אות צו - ראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא, דהיינו להיות מופרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה (כמבואר בברכות ז'). וכמו שאנו רואין החולה מחמת שהוא סמוך קצת לעולם הבא על כן הוא מואס באכילה ושתייה ומשגל ואין לו שום תאוה, אדרבא כל התאוות קצים ומאוסים עליו מחמת שהוא סמוך לעולם הבא שאין בו אכילה ושתייה וכו'. כן יש לאדם להרגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובבראותו שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות כמו בעולם הבא. ובודאי אם היה נזכר בטוב זכרון מתענוגי העולם הבא, בודאי לא היה יכול לסבל כלל חיות ותענוגי העולם הזה. עד שבשבייל זה מעלה גדולה השכחה. אף שהיא מדה לא טובה, עם כל זה היא מעלה שעל ידה אפשר לאדם לחיות בעולם הזה.

<sup>3</sup> עיי' תורה ח' תנינא מוונא דנשמתא הפך מוונא דגופא. כמו שאמר פעם החזו"א זצ"ל לתלמידו ר' ישראל זינגר זצ"ל "מנעורי אני זוכר שיש לחם טעם". ועוד אמר פעם: "בטוחני שלקצות החושן לא היה טעם ב'קוגל', שהרי אנו רואים כמה 'גישמאק' היה לו בלימוד התורה".

<sup>4</sup> לקי"ה מזוהה ד' ז' - כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה יקרא אל השמים מעל, זה הנשמה ואל הארץ וכו' זה הגוף והנשמה הוא השכל, כמו שכתוב, ונשמת שדי תבינם, כמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה, והגוף הוא בחינת הצמצום שמשם נמשכין כל הגשמיים עד שנעשו גופים גשמיים ואפלו כל העולמות העליונים והגבוהים ורוחניים מאד פלם פלולים מאורות וכלים שהם בחינת נשמה וגוף שנמשכין מבחינת אור השכל וצמצומים העליונים שנמשכין מתחלת הצמצום של בחינת החלל הפנוי כמוכח כל זה בכתבי האר"י ז"ל. נמצא, ששמים וארץ הם בחינת נשמה וגוף אורות וכלים שנמשכין מבחינת בראשית ראש בית, שכל וצמצום שמהם נבנין כל העולמות ברוחניות וגשמיים.

<sup>1</sup> לקי"ה מזוהה ד' אות א' עיי' שיחות הר"ן אות צו - עין שם מענין הש"י עולמות שהם שעשוע עולם הבא שהאדם צריך להזכיר את עצמו בהם כדי להמשיך ולהשמיט את עצמו מתאוות עולם הזה והכלי ואלו הש"י עולמות נבנין ממחלקת, דהיינו על ידי ההצדיק דן את הכל לכף זכות אפלו החולקים עליו ועושה שלום בין המחלקת שהוא בחינת חלקי אבנים וכו'. ובונה מהם בתיים בבחינת שלום בית. ומהבתיים נעשין עולם עד שנעשין ש"י עולמות בחינת להחיל אוהבי ג"ש, עין שם כל זה היטב:

<sup>2</sup> ובפרט עיי' לימוד תורה שעליה אמרו בראתי יצה"ר יצה"ר יצה"ר יצה"ר יצה"ר יצה"ר וכו' וכתוב כל נתיבותיה שלום, (נתיב דייקא שהוא שבייל נעלם כי בנגלה נראה שהיא עושה גבול ודרך, ובאמת הגבול עושה נתיב שלום בין גוף ונשמה) ועיי' תורה א' כיצד תורה בכח מכניע את היצה"ר, נמצא שעל ידה בונה בתים ערים ומדינות ועולמות, וכן איתא בהקדמת הזוהר (דף ה.) מה אני בורא שמים ארץ בדיבור אף אתם (הובא בתורה מז). ועיי' תורה סד אות ד' - כי כל הדברים שכל אחד מהם מדר, הפל הם רק בשבייל בריאת העולם שנעשה על ידם בתוך החלל הפנוי שביניהם. שביניהם. כי התלמידי חכמים בוראים את הכל על ידי דבריהם. כמו שכתוב (ישעיה נ"א): "ולאמר לציון עמי אתה" אל תקרי עמי אלא עמי, מה אגא עבדי שמיא וארעא במלולי אף אתם כן (כמו שכתוב בהזר בהקדמת דף ה.):



ושונאים וכו' ומצליח להתגבר עליהם ולעשות שלום אפשר שיזכה אפילו לכמה עולמות עד שלש מאות ועשר/ח, שהוא ריבוי עצום.

נמצא שקונה עולמו בשעה אחת כיון לא הספיק להתגבר כלל על היצה"ר עדין לא בנה שום בית, כי כל חייו הלך רק אחר יצרו הרע. אעפ"כ כיון שזכה להארת אמת עצומה עד שמסר נפשו למות או שמת ברוב חרטה על מעשיו הרי זכה למקיף עצום נפלא ונורא, שהלבין את כל חטאיו, והפשיט ממנו כל הבגדים הצואים, והורשה להיכנס לג"ע והמקיף הנפלא שזכה בו זיכה אותו למקום נפלא בג"ע, אבל ש"י עולמות לא זכה לבנות כלל כי מעולם לא התגבר על יצרו.

ועיין תורה מט שעיקר יצר טוב ויצר רע הם בלב מחשבות טובות ומחשבות רעות, הן השרש לדבור טוב או רע ולמעשים טובים או רעים, נמצא שכל העולמות שאדם בונה ע"י התגברות על היצר הרע הן בלב.

ומבואר שם שהאלוקות היא בלב, בחי' מקיף נפלא אבל האדם ע"י מחשבות רעות מקלקל אותו, נמצא כדי לזכות במקיף צריך רק לא לקלקל, אבל כדי זכות לפנימי צריך להתגבר ולחשוב ולדבר ולעשות טוב.

והמקיף עושה מקום בלב ובג"ע, והפנימי בונה עולמות. כי המקיף הוא אור גדול שא"א שיכנס למח ורק מקיף אותו ונותן הרגשה בלב ומרחיב אותו/ט, אבל הפנימי שנעשה ע"י הכנעת היצה"ר ונעשה מחשבות טובות בלב בונה עולמות.

ועין כל זה נפלא בלק"ה מזוזה ד' ד"ו כיצד כל המחלוקות הן מהחלל הפנוי וע"י שלום בונה עולמות והשלום הוא ע"י התגברות על היצה"ר ששרשו בחלל הפנוי.

וזה בחי' חלוקי אבנים/יא, כי כל אחד מישראל הוא בחי' אבן וכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם וע"י שלום נעשה רבוי בתים, ומי שעושה שלום בונה רבוי בתים חצרות ומבואות וערים ומדינות ועולמות/יב.

ולפ"ז קצת יותר מובן המשל שמביא רבנו ממלך גוי המושל על מדינה גדולה שכל הנצרך לה לאנשיה בלבו, ועליו אמר שלמה המלך לב מלכים אין חקר, ללב המרגיש השגות אלוקות, כי גם השגת אלוקות של ג"ע משלו חז"ל לש"י עולמות.

### הקונה עולמו בשעה אחת, ומזומן לחיי עוה"ב

<sup>ח</sup> לק"ה מזוזה ד' ד' - כי בחינת חלל הפנוי אי אפשר להשיג כמו שמבאר שם, עין שם. אבל כשמשלשל מזה המחלקת למטה נופל לפעמים ונעשה מחלקת גמור חס ושלום, והצדיק שמשטה כלפי חסד ודן את הכל לכף זכות ועושה שלום בין המחלקת ובונה מהם ש"י עולמות כנ"ל, זה הצדיק מעלה כל המחלקת שבועלים לשרשו לבחינת המחלקת של החלל הפנוי שהוא באמת כלו אחד כנ"ל. וזה שמבאר שם שהוא דן אותם לכף זכות שפונתם לשם שמים, כי לא היה העולם יכול לסבל אור של הצדיק שאורו גדול מאד להעולם לסבלו, הינו כנ"ל שבהכרח שיהיה קצת מחלקת וחלוקי דעות בין החכמים כי אם לאו לא היו יכולים לקבל אור הצדיק שגדול מאד ואי אפשר להעולם לסבלו והיה בבחינת אין סוף, אבל על ידי המחלקת נמשך האור לצדדין ואז יש מקום לבריאה וכו' כנ"ל. ועל ידי זה שהצדיק דן את הכל לכף זכות ומעלה כל המחלקת לשרשו לבחינת המחלקת של חלל הפנוי ויודע ומאמין שבאמת זה המחלקת כלו אחד כנ"ל. ועל ידי זה עושה שלום בין כל המחלקת על ידי זה הוא בונה הש"י עולמות שהם שעשוע עולם הבא:

<sup>ט</sup> וזה בחי' מקומו של עולם ואין העולם מקומו, שנאמר על הקב"ה ועיין תורה א' אות יד שצדיק שיש לו בלב מקום לכל אחד מישראל גם השונה ממנו הרבה, לבו בחי' מקומו של עולם, כי האלוקות בלב וצריך לעשות חלל שיהיה בו מקום לכל העולמות דהיינו חלל לא רק מאלויות אלא בעיקר מישות, כי לפעמים מרוב אלוקות שבלב אין לו מקום לשום אדם, וכל אחד הוא עולם קטן ומי שיש לו מקום בלב לכל ישראל יש לו מקום בלב לש"י עולמות.

<sup>י</sup> לק"ה מזוזה ד' ד' - וכל ההשגות אי אפשר להשיג כי אם על ידי הצמצום של חלל הפנוי כי אם לא היה הצמצום היה הכל אין סוף ולא היה מקום לבריאה ולא היה שיהי קבול שער ולא היה שום השגה וידיעה להצדיקים ממנו יתברך, כי שם בבחינת הצמצום הנ"ל, שם עקר שרש הבחינה, כי עקר יניקת הדינים שמהם יניקת כל היצר הרע הוא משם כידוע. ומי שזוכה לשרש את היצר הרע וממית את שרש הדינים זוכה להפך הצמצום לחסד נפלא שזוכה על ידי הצמצום הזה דייקא להשיג כל ההשגות שאי אפשר להשיגם כי אם על ידי שיש צמצומים כידוע. ואז בונה על ידי זה דייקא כל ההיכלות והבתים אשר עליהם נאמר, אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריה נשבעה בטוב ביתך וכו', בחינת אחת שאלתי וכו' שבתתי בבית ה' וכו' לחזות בנעם ה' וכו', בחינת מה ידידות משכנותיה ה' צבאות וכו'. והוא מרבה לבנות בתים והיכלות וחצרות ופלטין קדושים ונוראים כאלו עד שבונה הש"י עולמות כנ"ל:

ועתה מובן היטב מה שמבאר שם שהש"י עולמות נבנין ממחלקת, כי דייקא על ידי שיש מחלקת שזה נמשך בשרשו מחלל הפנוי והוא מעלה כל המחלקת לשם וכולל הכל בתכלית האחדות והשלום על ידי שהוא דן את הכל לכף זכות. על ידי זה הוא בונה בודאי ש"י עולמות שהם קבול השער של עולם הבא שהם ההיכלות והבתים של השגות אלקותו יתברך כנ"ל, כי עקר בנינם על ידי הצמצום הנ"ל דייקא שהוא שרש המחלקת שזכה להמתיק ולהעלות הכל לשרשו וכנ"ל.

<sup>יא</sup> חלוקי אבנים נקרא אבנים עגולות ששחקו המים והן חלוקי נחל. ויש אבנים חצובות שהם אבנים מרובעות. ונ"ל כי עיגול רומז לאדם המכונס בתוך עצמו, אבל רבוע יש בו פינות שבהן הוא פונה לזולתו. על כן עם אבנים מרובעות אפשר לבנות בית, שהוא רבוי אבנים ורבוי בתים, כמבואר בתורה ח' תנינא. אבל עם חלוקי נחל א"א לבנות בית, כי כשאדם לא מעורב עם הבריות ולא מרגיש ערב לחבירו אזי לא נעשה בתים, וזה לשון חלוקי אבנים בחי' מחלוקת.

<sup>יב</sup> לק"ה מזוזה ד' א' - דהיינו על ידי שהצדיק דן את הכל לכף זכות אפלו החולקים עליו ועושה שלום בין המחלקת שהוא בחינת חלקי אבנים וכו'. ובונה מהם בתים בבחינת שלום בית. ומתבתיים נעשין עולם עד שנעשין ש"י עולמות בבחינת להנחיל אוהבי י"ש

רבי לוי יצחק זצ"ל סיפר שאנ"ש למדו כוונת רבינו על אותם שנאמר עליהם בגמרא יש קונה עולמו בשעה אחת, וקבלנו שרוב דבריו היו קבלה מאנ"ש באומן. ואע"פ שלא מוכרח אבל יש להניח שכך קבלו איש מאיש ממוהר"נ שזו כוונת רבנו שהרי את הליקוטי מוהר"ן למדו תמיד ושאלה ראשונה המתבקשת כאן היא כיצד יתכן לחלק בין מקום להשגה בג"ע שהוא למעלה מהמקום. עיין תורה רפו שהגן והעדן הם חכמה תתאה וחכמה עילאה. ומסתמא קבלו כנ"ל שהקונה עולמו בשעה אחת, זוכה רק במקום ולא בתענוג מהש"י עולמות.

עיין ע"ז י:י"ג מעשה בבר קטיעה בר שלום, ובדף יז:י"ג מעשה ברבי אליעזר בר דורדיא, ובדף יח:י"ג מעשה מהממונה הרומאי שמיהר פטירת רבי חנינא בן תרדיון, שיצאה בת קול שהם מזומנים לחיי עוה"ב ורבי בכה יש קונה עולמו בשעה אחת. ובכתובות דף קג:י"ג מעשה בכובס שקפץ מהגג כששמע שרבי נפטר.

וצ"ע לשון מזומן לחיי עוה"ב מה הכוונה? ועיין תוספות בכתובת קג: - תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא הינו בלא דין ובלא יסורין:

ועיין מהרש"א ע"ז י:י"ג שיש קונה עולמו בשעה הכוונה שקנה לפי מדרגתו וע"כ בכה רבי שלא זכה לחיות ולקנות יותר. וכן כתב רבי יהונתן איבשיץ (יערות דבש א' א') שהטעם שמת מיד היה לטובתו שמא יחטא ויחזור לסורו, ורבי בכה כי ראה שלא יכול בטוח בעצמו שאם יעשה תשובה לא יחזור לסורו.

אבל הרחיד"א בספרו פתח עינים/י"ח ומראית עין, כתב שרבי בכה על זה שצריך כמה שנים למה שזה זכה בשעה, וכמ"ש האלשיך (פ' פנחס) על הנהרג על קדוש ה' שתיקן ברגע אחד כל אבריו. וכן

<sup>2</sup> עבודה זרה דף י: קטיעה בר שלום מאי (הוי) [היא] דהווא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם...

....כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה אמר ליה מימר שפיר קאמרת מיהו כל דוכי (מלכא) [למלכא] שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואולין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לרבי עקיבא וחביריו יצא רבי עקיבא ודרש והיה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים.

<sup>17</sup> עבודה זרה דף יז. והתניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו ..... אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכביה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא [והא הכא בעבירה הוה ומית] התם נמי כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי.

<sup>18</sup> עבודה זרה דף יח. ....אמר לו קלצטונירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים.

<sup>19</sup> כתובות דף קג: ההוא יומא דאשככתייה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשככתייה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב. ההוא כובס כל יומא הוה אתי קמיה, ההוא יומא לא אתא, כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית, יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העולם הבא:

<sup>20</sup> מהרש"א על עבודה זרה דף י: קונה עולמו וכו'. יראה בזה שדקדק לומר בכ"א עולמו שקונה עולמו לפי מדרגתו כדאמרין שיש לכל צדיק מחיצה בפני עצמו אבל בכה רבי אההוא דלא קנה עולמו רק בשעה א' שנהרג ויצא מן העולם ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים וק"ל:

<sup>21</sup> ע"ש לשונו - פתח עינים ע"ז יז. - יצאת ב"ק ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב וכו' כתב מהר"ח ז"ל כי המגולגל המשלים נוטל חלקו וחלק חבירו בסוד יכין רשע וצדיק ילבש כי אותו לבוש שעשה רשע זה על ידי קצת צדקותיו ומעשיו הטובים ולא זכה ללבשו עתה אותו המגולגל המשלים לובש אותו וזהו צדיק ילבש. והנה יוחנן כ"ג שמשם פ' שנה בכהונה גדולה ובודאי כי ע"י עבודתו כמה וכמה לבושין דיקר שעשה לו, רק שאח"ך נעשה צדוקי ואיבד כל החלוקים הטובים ההם. והנה, דוגמת יוחנן זה שבימי הראשונים היה צדיק ולבסוף חטא, ומה שפגם היה בימיו האחרונים, לכן בא ר"א בן דורדיא שהיה פגום כל ימיו הראשונים ובסוף ימיו עשה תשובה, ונמצא כי יש כאן ימים שלמים מתוקנים וימים שלמים מקולקלים והנה צד הרע שבימים האלו נטל יוחנן וצד הטוב שבימים האלו נטל ר"א בן דורדיא וכמ"ש בע"ה בפסוק יגמור נא רע רשעים וכו' ובפסוק אם רעב שנאך עכ"ל מהר"ח ז"ל. ובוהו מבואר דקרו ליה רבי אלעזר כי כיון שזכה בתורה ומצות של יוחנן כ"ג ולבש חלוקא דרבנן שפיר נאה לקרותו רבי.

יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה - אחת פשטן של דברים שקונה עולמו פי' עה"ב דאמרו ז"ל כי לכל אדם יש לו חלק בג"ע וחלק בגהנם וזה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגהנם. וחלק בג"ע צריך לטרוח בתורה ומצות לקנותו וז"ש יש קונה עולמו וכו' א"נ אפשר דידוע דהאדם הוא עולם קטן, ויש קונה עולמו ר"ל קונה את עצמו שהוא עולם קטן, וזהו עולמו. ויען שצריך לתקן כל אבריו ע"י רמ"ח מצות ויש כמה מצות שצריכין זמן ומקרה לעשותן ויש מצות דלא אפשר לעשותן וצריך

מיומא פו: אמרו שנעשים הזדונות לזכויות. וכן מהמבואר בכהאריז"ל שלשון מזומן לחיי עוה"ב הוא מדרגה גבוהה ועוד מבואר שם שר"א בן דורדיא קיבל את המצוות שהפסיד רבי יוחנן כה"ג כשהחמיץ, ומפירושו האלשיך פרשת פנחס שהנהרג על קדוש ה' זוכה לתיקון כל גופו. ואילו רבנו מבאר שאפילו ש"י עולמות אין לו, ולא רק התענוג מהם.

גם המגיד ממעורר שם הסתפק בזה, שבתחילה כתב לגרעותא, וחזר בו ופירש לטיבותא. ונראה כי באמת קשה להכריע, ורבנו מבאר בדרך אמצעית. נמצא נפלא שדייקא בסוגיא זו שמבאר מי זוכה לש"י עולמות הנבראים ע"י מחלוקת והשלום, בזה דייקא נחלקו המפרשים מקצה לקצה ואעפ"כ צריך להאמין שאלו דברי אלקים חיים, ועי"ז בונים עולמות בחלל, כמבואר בלק"ה/ט"ו.

וצ"ע האם החיד"א התכווין שאין חילוק בין צדיק שחי במסירות נפש למי שקנה עולמו ברגע של מסירות נפש. שהרי הביא ראייה לדבריו גם מתוס' בכתובות שאומרים שמזומן לחיי עוה"ב הכוונה בלא דין ובלא יסורין, ולכאורה לשון זה אדרבה מלמד רק שזוכה למקום בג"ע, ולא לכל העונג שם. כי בוודאי להיכנס לג"ע צריך זכות עצומה, וכל עבירה היא בגדים צואים שא"א לבוא בהם לפני המלך הסובב ומשתעשע עם הצדיקים בג"ע. ואפילו עובדי ה' גדולים צריכים טבילה בנהר דינור/ט לפני הכניסה לג"ע. כ"ש מי שצריך גם קצת גהנם לשרוף הבגדים הצואים הדבוקים בו מאד, ומי שזוכה לזה בעוה"ז היא זכות גדולה להסיר הבגדים הצואים ע"י יסורין.

צ"ע עיין שבת קנ"ג/א) מבואר שם שכולם גם הרשעים יכנסו למקום הצדיקים אלא שהצדיקים יאכלו והרשעים ירעבו. ולפי הנ"ל צריך זכות גדולה כדי להכנס לג"ע. אבל עי"ש שפת אמת שאין הכוונה לעוה"ב אלא אחר ההסתלקות.

לעסוק בתורה בדיני המצות הם ובסודן ולכוין שיחשב לו כאלו קיימן גם צריך להשלים חלקי תורתו בפרד"ס וגם לתקן גר"ן שלו, ואולי גם אחרים שהם משרשו. וכל זה צריך זמן רב וכולי האי ואולי. אך מי שזכה למסור נפשו על קדוש ה' בשעה אחת הוא מתקן כל אבריו כלם כמ"ש הרב מהר"ם אלשיך בפנחס שתקן כל אבריו כלם במה שמסר עצמו על ק"ה לענין זמרי וז"ש יש קונה עולמו בשעה אחת.

אמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שתקבלין אותם כי ע"י העבירות כמה פגם מגיע ונשחתו כל מדרגות כל דרכי מקומות למעלה אשר בהם אחיות שרשי נשמתו כמ"ש הרב החסיד מהר"א גאלנטי ע"פ נחפשה דרכינו. וה' ברוב רחמיו רוחץ כביכול אותם המקומות כמ"ש"ה אם רחץ ה' דמי בנות ציון וכמו שכתב הרב הקדוש הרמ"ק בספר תומר דבורה. והוא דבר גדול וז"ש לא דיין לבעלי תשובה שמקבלים אותם ורוחצים טנופם ומוזהמתם אלא שקורין אותן רבי דלזה צריך טורח גדול בחזרה לקנות חלוקא דרבנן מהתורה בכמה שנים והם זוכים לזה באותה שעה.

ט' לק"ה מוזהר ד' ד' - כי עקר הש"י עולמות שהם קבול השכר של הצדיקים בעולם הבא הם בחינת השגות אלקות שישגיגו אלקותו ואחדותו יתברך בהשגות נפלאות פלאה שמהם יהיו נבנין בחינת בתים והיכלות ברוחניות עליון שהם בחינת ש"י עולמות אשרי הוזכין להם וכל ההשגות אי אפשר להשיג כי אם על ידי הצמצום של חלל הפנוי כי אם לא היה הצמצום היה הכל אין סוף ולא היה מקום לבריאה ולא היה ש"י קבול שכר ולא היה שום השגה וידיעה להצדיקים ממנו יתברך, כי שם בבחינת הצמצום הנ"ל, שם עקר שרש הבחירה, כי עקר יניקת הדינים שמהם יניקת כל היצר הרע הוא משם פ"דוע.

...כי המחלקת הוא בחינת ד' רוחות העולם שכל אחד נמשך לצדו זה לימין וזה לשמאל, זה למזרח וכו'. ובאמת שרש המחלקת הוא כלו אחדות, כי שרש כל המחלקת בקדושה הוא מחלקת התנאים והאמורים שזה אוסר וזה מתיר וכו', כמו שכתב אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה במקום אחר (תורה סב). ושרש מחלקת התנאים והצדיקים נמשך מבחינת תחלת הצמצום של חלל הפנוי שאי אפשר להשיגו, כמבאר כל זה היטב בהתורה בא אל פרעה (בסימן סד), עין שם היטב. מבאר שם שהמחלקת שבין הצדיקים הוא בחינת חלל הפנוי, כי אור נשמתם הקדושה של הצדיקים הוא בחינת אור האין סוף ברוך הוא. וכל מה שהצדיקים מדברים הם בוראים עולמות, כי הם שתפים להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כמו שכתוב, מה אנא עבדי שמיא וארעא וכו'. ואם היו כל הצדיקים אחד היה האור אין סוף ולא היה מקום לבריאת העולם, על כן בהכרח שימשך כל אחד ואחד לצדו, שזהו בחינת מחלקת שיש ביניהם חלוקי דעות וכל אחד נמשך לצדו, שזהו בחינת המשכת האור אין סוף לצדדיו ועל ידי זה נעשה בחינת חלל הפנוי ואז יש מקום להבריאה, דהיינו בריאת העולמות שבין הצדיקים בכל דור פנ"ל.

כ' עיין שיש"ק ח"ה קז - מעשה מרבי שמשון תלמיד מוהרנ"ת המכונה שמשון הגדול מהיער, שנפטר וביקש לבא לרבנו - ...כך היה, שבא אלי מוהרנ"ת והביאני אל רבנו. ראיתי איך שלקח רבנו איזה פנקס והביט בו ואמר לי אחר כך: אכן מאנשי אתה, אולם לך וטבל בנהר דינור. לקחני מוהרנ"ת ז"ל לטבל בו, ואמר לר' אברהם בערניו: מה אמר לך, גדל היסורים והפאבים שיש בטבילה זו הוא לאין שעור כולל וכולל, אולם גם גדל הענג שיש אחר הטבילה בו הוא לאין שעור. אחר הטבילה חזר עמי מוהרנ"ת לרבנו ז"ל, נענה לי רבנו ואמר "עדין מרגישים בך עולם הזה, לך וטבל שנית", "עס פילט זיך נאך עפעס אין דיר עולם הזה געה זיך טובלען נאך איין מאהל", וחזר עמי מוהרנ"ת ז"ל לטבל שנית. אחר כך פשחורתי לרבנו, אמר לי רבנו: אכן נטהרת.

כ"א שבת דף קנ"ג. תנן התם, רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתו. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן: וכל שכן, ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו: +קהלת ט+ בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר. אמר רבן יוחנן בן זכאי: משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה, ולא קבע להם זמן. פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? טיפשיין שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעודה בלא טורח? בפתאום ביקש המלך את עבדיו. פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין, והטיפשיים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין. שמח המלך לקראת פיקחים, וכעס לקראת טיפשים. אמר: הללו שקישטו את עצמן לסעודה - ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קישטו עצמן לסעודה - יעמדו ויראו. חתנו של רבי מאיר משום רבי מאיר אמר: אף הן נראין כמשמשין. אלא, אלו ואלו יושבין, הללו, אוכלין, והללו - רעבין, הללו

נמצא שאפילו על ר"א בן דורדיא זה חידוש עצום לומר שאדם שכל ימיו הכעיס את הקב"ה השונא זימה, בניאוף מאוס ביותר, הנקרא ניאוף על שם החרון אף שגורם, והנה ברגע אחד של חרטה קונה עולמו. זה חידוש עצום שהרגע של חרטה אמיתית, מפשיט ממנו את כל הבגדים הצואים הרבים מאד ודבוקים בו מאד שאסף במשך כל חייו. דהיינו שזה חידוש עצום גם אם נאמר שלא יזכה שם לתענוג מש"י עולמות אלא רק להמצא בין ההדסים.

וכל שכן קטיעה בר שלום שהציל בחכמתו את היהודים ומל עצמו בשינוי כשהוצא להורג, שהיה גוי ועליו לא נאמר שזדונות נהפכים לזכויות ואפילו גרותו נתונה במחלוקת כיון שלא פרע ולא טבל, אעפ"כ גם עליו יצאה בת קול שמזומן לעוה"ב ואע"פ שהמציל נפש אחת כ"ש נפשות רבים, אבל לומר שיזכה לכל ש"י עולמות ותענוגי ג"ע זה רחוק.

וכן הממונה הגוי על הריגת ר"ח בן תרדיון שהקל יסוריו והבטיח לו רחב"ת חלק בעוה"ב, וקפץ לאש, שגם עליו נאמר שמזומן לעוה"ב. אע"פ שקפץ לאש מעצמו וגם הובטח ע"י תנא צדיק, אעפ"כ צ"ע בשלמא טבילה אולי טבל באש אבל הרי לא מל עצמו<sup>כ"ג</sup>, ואעפ"כ יצאה בת קול כנ"ל.

גם עיין תענית כט./כ"ג מעשה שגזרה מלכות הריגה על רבן גמליאל ואחד מהם גילה זאת לר"ג ואמר אם יבטיח לו עולם הבא יציל אותו וכיון שהבטיחו קפץ מהגג ומת ונתבטלה הגזרה, ויצאה בת קול שהוא מזומן לחיי ועוה"ב. דהיינו אע"פ שגם הוא היה גוי, נקטה הבת קול לשון זה.

גם הכובס בכתובות קג. שקפץ מהגג לא מת בתשובה אלא על צער הסתלקות של צדיק, אע"פ שהסתלקות צדיקים מכפרת למצטער על פטירתם, אבל עד כדי שיקנה עולמו בשעה עד שיוכל להיכנס לג"ע זה חידוש. ועי"ש שגם כל ישראל שהיו בלווית רבי נאמר עליהם כן. והמיוחד בכובס שאע"פ שלא היה בלוויה.

ועיין גם מועד קטן ט. כ"ד שבחנוכת בית המקדש של שלמה המלך אכלו ביום כפור וכל ישראל נאמר עליהם מזומנים לחיי עוה"ב. נמצא שיש שעה של רחמים נפלאים שמתעורר מהסתלקות צדיק או השראת השכינה שמכפר על כל העונות עד שמבטל גם את הבגדים הצואים מהאדם ויכול להיכנס לג"ע בלא דין ובלא ייסורים. אבל א"א לומר שגם זוכה לכל הש"י עולמות והתענוג מהם.

לכן צ"ע דברי החיד"א שאמנם דיבר על ר"א בן דורדיא אבל הראיות שהביא קשה איך יתיישבו עם זה שלשון מזומן לעוה"ב ויש קונה עולמו נאמר גם על שלשה גויים הנ"ל. ולעומת זה בברכות סא: לשון זה נאמר על רבי עקיבא כשהרגוהו במסרקות של ברזל.

ונראה כי חרטה אמיתית עד כדי שיוצאת נשמתו וכן מסירות נפש להצלת ישראל או צדיק השקול ככל ישראל וכן צער גדול על הסתלקות צדיק גדול, או השראת שכינה כגון בחנוכת הבית מעורר רחמים נפלאים שמכפרים כל עוון עד שנפשטים ממנו כל הבגדים הצואים ונעשה ראוי להיכנס לג"ע, ולהתענג מריח ג"ע, ומחיצת צדיקים, ומצוותא של אדם שקיים כל חייו תורה ומצוות. אבל לא יזכה לכל הש"י עולמות והתענוג מהם, כי בזה בוודאי יש חילוק גדול בין כל אחד ואחד. ואינו דומה המת במסירות נפש לחי במסירות נפש.

ואע"פ שבכל הנ"ל נאמר מזומן לחיי עוה"ב/כ"ג, וקונה עולמו בשעה, אבל פשוט שיש חילוק עצום בין ר"א בן דורדיא לקטיעה והממונה הגוי, כי ר"א בן דורדיא איתא בכהאריז"ל (בלקוטי תורה תהלים לב)

שותין והללו צמאים, שנאמר +ישעיהו סה+ כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירנו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב. דבר אחר: בכל עת יהיו בגדיך לבנים - אלו ציציית, ושמן על ראשך אל יחסר - אלו תפלין.

רש"י - יעמדו ויראו - ואף לעולם הבא, צדיקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים:

שפת אמת - ברש"י ד"ה יעמדו ויראו ואף לעוה"ב כו' וקשה הרי כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. וצ"ל דאיירי ברשעים גמורים אותן שאין להם חלק לעוה"ב. ולולי דבריו י"ל דאין הכוונה לעוה"ב לאחר התחי' רק תמיד כן הוא בשמים אחר הסתלקות:

<sup>כ"ג</sup> ועיין ע"ז י: שוטנשטיין הערה 37 לתרץ הקושיא שהרי היה גוי ואע"פ שמל עצמו, אבל לא טבל, וגם לא פרע, עי"ש דעות בזה.

<sup>כ"ד</sup> תענית דף כט. תניא כשחרב טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה בא אדון אחד ועמד בבית המדרש ואמר בעל החוטם מתבקש בעל החוטם מתבקש שמע רבן גמליאל אול טשא מינייהו אול לגביה בצנעא אמר ליה אי מצילנא לך מייתית לי לעלמא דאתי אמר ליה הן אמר ליה אשתבע לי אשתבע ליה סליק לאיגרא נפיל ומית וגמירי דכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו מבטלי לגזרתיהו יצתה בת קול ואמרה אדון זה מזומן לחיי העולם הבא

<sup>כ"ה</sup> מועד קטן דף ט. אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים והיו דואגים ואומרים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא

<sup>כ"ו</sup> שער מאמרי חז"ל על סנהדרין - מ"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב הוא כללות כל נשמות ישראל דרך כלל שעושים זווג עליון של או"א הנו' הנק' עוה"ב וזו היא מדרג' תחתונה בענין זווג הזה:

עוד יש מדרגה יותר עליונה ועליה נאמר הרי זה **מזומן לחיי העוה"ב** והוא ענין זווג או"א לעת"ל אחר שיבנה ב"ה בע"ה כי אז נאמר והיה אור הלבנה כאור החמה וגו' כי אז יתעלו ז'ין בעילוי נמרץ לאין קץ ומי יוכל אז לעשות זווג עליון של או"א בהיותם בתכלית

שנתנו לו את המצוות שקיים רבי יוחנן כה"ג במשך שמונים שנה, ובוודאי אע"פ שקיבלם מתנה אבל היה ישראל וזדונות נהפכים לזכויות. כדברי החיד"א, אבל הגויים שזכו להיות מזומנים לעוה"ב, בוודאי זכו הרבה פחות מזה, וגם ר"א בן דורדיא אע"פ שזכה להיכנס לג"ע ולמקום נפלא שם אבל קשה לומר שקיבל גם הש"י עולמות בלא טרחה וגם את התענוג מהם. וכנ"ל כיון שצריך לזה לב רחב וזך א"א להכין לב כזה המתענג מהשגות אלוקות ברגע אחד/י.

אמנם לפעמים בא אדם רק כדי לתקן איזה מצווה אחת שחסרה לו/יו וכבר הכין כלים ולב לכל תענוגי עוה"ב וקונה עולמו בשעה אחת דהיינו את המצווה החסרה לו, אבל לא בזה דיבר רבנו.

וכן עם הארץ שדברו עליו לשון הרע דאיתא שמקבל את המצוות של זה שדיבר עליו, צ"ע מה התועלת שלו בהן.

ועיין חומת אנך להחיד"א על הפסוק שלח לחמך על פני המים שמביא דברי אביו שמוכיח שהתומך בלומד תורה ילמדוהו את התורה שלמד בזכותו הבן תורה שתמך בו. וצ"ע כנ"ל אם גם יזכה לתענוג מהש"י עולמות.

### אבל הקונה עולמו בשנים רבות אלא שאינו בן תורה

עיין ספר סדר הדורות - חלק תנאים ואמוראים - אות י -ר' יהושע בן אלם הגידו לו בחלום, שמח בלבבך שאתה וננס הקצב מושבו ומושבך בגן עדן וחלקו וחלקך שוין כאחד, כשניעור ר' יהושע חשב בלבו ואמר אוי לי שמיום שנולדתי הייתי תמיד ביראת קוני ולא עמלתי אלא בתורה לא הלכתי ד' אמות בלא ציצית ותפילין והיו לי פ' תלמידים ועכשיו שקולין מעשי ותורתי עם הקצב... הלך ר' יהושע בעצמו אצל ננס הקצב ונפל ננס על פני ר' יהושע ואמר מה היום מיומים שעטרת ישראל בא לפני עבדו, א"ל דבר יש לי לדבר עמך א"ל דבר א"ל מה מעשיך ומה מלאכתך, א"ל אדוני קצב אני ויש לי אב ואם זקנים ואינם יכולים לעמוד על רגליהם ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילם ומרחיצם בידי. מיד עמד ר' יהושע ונשקו על ראשו וא"ל בני אשריך ואשרי גורלך מה טוב ומה נעים ואשרי חלקי שזכיתי להיות חברך בגן עדן.

ועיין ספר חסידים אות תרכג (אות תרצה במהדו' ברית עולם) - מעשה בחסיד אחד שעשה שאלת חלום מי יהיה חבירו לעוה"ב, והראוהו לו בחור אחד במקום רחוק, למחר התקין עצמו והלך כדי לראותו, והיה חוקר ומחפש אחריו, כשהגיע סמוך למקום אותו האיש, שאל אחריו, וכל העולם תמהו עליו למה תבקש זה כי הוא פריץ מאוד, שמע ועצב, אעפ"כ בא לבית האיש, והאיש הוציאו בחרפה גדולה והכהו על הלחי, ופשט מכנסים שלו, א"ל אם תרצה תכנס כאן, והיה הוא וחבריו מתלוצצים בו, אעפ"כ לא השגיח ונכנס וכו'...

מבואר שזוכה למקום עם צדיק ותלמיד חכם וגם יזכה לש"י עולמות בזכות מסירות נפש שחי בה ולא רק שהסתלק בה, וכמבואר בתורה יט תנינא/י"ו שם רבנו אומר שגם איש פשוט יכול לזכות

העלוי הנפלא אשר ע"ז הוה מתיירא שמואל הנביא ע"ה באומרו למה הרגזתי כו' ארו"ל כי חשב שהיה או יום הדין הגדול לעתיד אשר מי ומי יזכה אל הווגג ההוא והיה ירא פן ח"ו לא יהיה מהראויים ומי שיזכה או אל הווגג העליון ההוא באלף שביעי נאמר עליו שהוא מזומן לחיי העוה"ב וזהו מה שיצתה בת קול ואמרה אשריך ר' עקיב' שאתה מזומן לחיי העוה"ב (אמר שמואל צ"ע דקש"ן אהדי שבמאמר הזה כתב עוד מדריגה גדולה מכלם והוא שנאמר בו מובטח לו שהוא י' העוה"ב ובמאמר הקודם כתב ו"ל הכת הג' הגדולה מכלם מב' כתות הנו' ועל אלו נאמר מזומן לחיי העוה"ב ופליגי אהדי ואין בידי להכריע):

עוד מדריגה גדולה מכלם והוא מי שנאמר בו מובטח לו שהוא בן העוה"ב והוא מי שהוא לבדו יכול לעשות הווגג העליון של או"א ונק' בן העוה"ב והבן זה וזו היא מדריג' אותם ד' שמתו בעטיו של נחש כי השלימו עצמם בעוה"ז לגמרי

<sup>10</sup> עיין בהקדמה לתורה יט דמשמע שם שקדש הבא מלמעלה לא מביא לעונג ולכן אם אדם הראשון היה אוכל מעץ החיים היה נשאר בג"ע בלא התענוג שיהיה לו אחרי שאכל מעץ הדעת טוב ורע וחזר לתקן ע"י התגברות על היצה"ר וזו הסיבה שרצה לאכול ממנו.

<sup>11</sup> הבאר מים חיים פרשת ראה עה"פ השמר לך פן תעזוב את הלוי. מבאר עפ"י סוד הגלגול שלפעמים יתגלגל אדם שלם במצוות כדי לתקן מצווה אחת וזהו קונה עולמו בשעה אחת כי כל מה שחי היה בשביל השעה הזו שרק בשבילה בא שוב לעולם. ורבי בכה בשעה הזו יש קטרוג גדול וגם יכול לאבד עולמו באותה שעה.

<sup>12</sup> תורה יט תנינא - עקר התכלית והשלמות הוא רק לעבד השם בתמימות גמור, בלי שום חכמות כ"ל. כי יש מחקרים שאומרים, שעקר התכלית והעולם הבא הוא רק לדעת כל דבר כמות שהוא, כגון לידע הכוכב כמו שהוא, לידע מהותו ומפני מה עומד במקום שהוא. כי יש משכיל ומשכיל וישכיל, דהיינו הכח המשכיל והשכל בעצמו והדבר המשכיל וזהו התכלית והעולם הבא אצלם, שיהיה נעשה אחד מהמשכיל והמשכיל והשכל והם מבלים ימיהם על זה בעולם הזה לחקר ולהשיג המשכלות, שזהו התכלית אצלם, וזהו בעצמו העולם הבא לדעתם. רק שבעולם הזה שמלכשין בגוף, אין להם תענוג כל כך מן החקירות, ובעולם הבא שיתפשטו מהגוף, יתענגו מאד מזה. ולדעתם הרעה, עקר השגת התכלית הוא על ידי חקירות וחקמות חיצוניות שלהם:

לעוה"ב כמו בעל שכל גדול, דלא כדעת עמלק והפילוסופים שעל כן כפרו במצוות מעשיות. וזה לשונו שם כי באמת עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהיינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור. וזהו "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם".<sup>1</sup> וכן מצאתי שכתב המהר"ל<sup>2</sup> וכן הרשב"א<sup>3</sup> הביא ראייה מיששכר זבולון לסתור דעתם.

### הסכם יששכר וזבולון

בתורה רפ בביאור הפסוק כי תצא למלחמה מביא רבנו את הפסוק שמח זבולון בצאתך. ומבאר שאע"פ שיששכר וזבולון שווים<sup>4</sup> בשכר, אעפ"כ זבולון הוא בחי' צאתך דהיינו בחי' חיצוניות ביחס ליששכר באהליך.

ועיין לשון הרמ"א בש"ע<sup>5</sup> שנחשב לזבולון כאילו לומד בעצמו.

וצריך להבין כיצד יתכן שהם שווים, ומה בא רבנו למעט שאעפ"כ זבולון בחי' בצאתך, דהיינו בחי' חיצוניות ביחס ליששכר שהוא פנימיות.

ונראה שרומז שאע"פ שזבולון מקבל שכר כיששכר, אבל תמיד הוא יישאר חיצוניות אליו, ונ"ל הכוונה שכנגד מה שבעוה"ז זבולון החזיק את יששכר, בעוה"ב יששכר יחזיק את זבולון, שכל שכרו יהיה מכוחו, ולא יהיה עצמאי.<sup>6</sup>

אבל באמת אצלנו עקר השגת התכלית הוא רק על ידי אמונה ומצוות מעשיות, לעבד השם על פי התורה בתמימות ובפשיטות. ועל ידי זה בעצמו זוכין למה שזוכין, עיין לא ראתה' וכו', כמו שפתיב (תהלים ק"א): "ראשית חקמה יראת ה'" שעקר ראשית וקדמת החקמה הוא רק יראת ה', שצריך להקדים היראה להחכמה:

ותדע שאין הדבר פדעתם, חס ושלום. כי אם כן לא ישיגו התכלית, רק מתי מעט מעט מאד, דהיינו הבעלי שכל פילוסופים. ומה יעשו קטני הערה, שאין להם שכל כזה לחקר תקירות, לדעת המשפלות, שהם רב ועקר העולם, איך ישיגו הם את התכלית: אבל באמת עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהיינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור. וזהו (סוף קהלת): "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". היינו ששלמה המלך, עליו השלום, מלמד אותנו, שעקר השגת התכלית, שהוא בחינת סוף דבר, הוא רק על ידי תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולשמר מצותיו בפשיטות. וזהו: "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור", שזהו בחינת תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולקיים מצותיו בעבדא וכו' בפשיטות כנ"ל. וזה שפס"ם: "כי זה כל האדם" היינו כי זה יכול כל אדם לקיים ולהשיג על ידי זה את התכלית, מאחר שעקר הוא "את אלקים ירא" וכו'. על כן יכול כל אדם להשיג התכלית, כי זה כל אדם יכול לקיים:

<sup>7</sup> עיין תורה מ' תנינא - כי טעם ארץ ישראל יכולין לציר לפני מי שידע טעם שכל. כי רק מי שהוא איש בור, אי אפשר לו לידע זאת, אבל מי שידע משכל, כגון לומדים שמרגישים מעט טעם השכל בפשט וקשיא כדרך הלומדים, או חכמים בחכמות אחרות, שמרגישים טעם שכל, יכולין להבין טעם ארץ ישראל, כי אורא דארץ ישראל מחכים' (בבא בתרא קנח, ובהר פתחם דף רמה, ובתקון כב). וטעם החכמה והשכל בודאי יקר מאד.

וצ"ע הרי גן עדן שהוא חכמה תתאה ועילאה ואפילו השערים שלו הם פשטי אורייתא כמבואר בתורה רפ, איזה עונג יהיה למי שלא למד. אבל ג"ל שזה לא קשה כי זה כן אפשר ללמוד למעלה כמבואר בכמה מעשיות על עמי ארצות שע"י זכות שהיה להם לימדו אותם תורה למעלה. וזה כנראה כדי שיהיה להם הרגשה בקושיא ותירון כנ"ל. דהיינו שזכו ע"י איזה מצווה בשכר גדול אבל היה חסר להם רק ההרגשה בקושיא ותירון וצ"ע.

<sup>8</sup> מהר"ל חודשי אגדות על סוטה דף כא. (מבאר הטעם שזבולון זוכה כיששכר שע"כ סבר שבנא להתחלק עם הלל) כיון שהוא סבה לתלמודו ראוי שיחלק עמו, שהרי התורה נעשה על ידי שניהם. כי שבוש הוא דברי הפלסופים שהכל תולה כאשר יקנה מדריגת המושכלת, כי הכל תולה בדביקתו של אדם בכוראו ע"י התורה, ולפיכך גורם לתורה הוא כמו התורה עצמה.

<sup>9</sup> עיין ביאור הכותב על עין יעקב ריש מסכת עבודה זרה. בשם הרשב"א - הרשב"א ז"ל האריך במאמר זה בפירושו לאגדות וכלל היוצא מדבריו הוא שאמר כי כל המתעסקים בחכמה ואף המתפלספים יודו שמין האנושי הוא החלק הנכבד בעולם השפל מפני שהוא בעל השכל ובלבד אם יפעל בחלק השכל וישתדל בחכמה וזולתי שהם מסכימים על חכמתם ואנו מסכימים על אחרת והוא שאנו נחייב ההשארות בהתעסק במצוות התורה שנצטיינו בה מפני ית' ושייעד לנו החיים הנעימים והאריכות שאין לו תכלית בקיום מצותיה וההיפך על ביטולם א"כ התכלית בבריאה העסק בה ובמצותיה ואולם שתצטרך היא על כל פנים השתדלות עסק העולם וישוּבו על כן מי שמתעסק בעניני העולם וישוּבו לכונת מי שיתעסק בתורה הוא נוטל ג"כ שכר עמו כי לולא זה לא יתעסק זה שצרכי האדם רבים ויכלה האדם ימיו בהם אם יצטרך כל אחד להכין לעצמו והוא מה שגילו לנו רבותינו ז"ל ממ"ש (דברים לג) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך.

<sup>10</sup> המפרשים נחלקו בזה י"א חצי חצי, ורוב המפרשים מבארים שלא נחסר כלום מיששכר אלא כמדליק נר מנר. יבואר בפנים. והטעם שנחשב הלימוד של יששכר כלימודו של זבולון עיין בהסכמת הרב ישראל פישר ז"ל לספר שמח זבולון להרב יעקב חזקיהו פיש ירושלים תדש"מ שכתב כיון שע"י זבולון יכול יששכר ללמוד בהרחבת הדעת יותר שאו איכות הלימוד יותר מהלימוד בדוחק ואע"פ ששכר לימוד בדוחק הוא גדול אבל איכות הלימוד גדול יותר כשהוא בהרחבת הדעת. ועוד טעם כתב שיששכר נחשב כשכירו ולקוטו של זבולון ללקט לו מציאות, שהדין הוא שבמציאות זוכה המשלה. (עיין הערה על זה לקמן)

<sup>11</sup> ש"ע יו"ד סימן רמו סעיף א' - ומי שאי אפשר לו ללמד, מפני שאינו יודע קלל ללמד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. הגה: ותחשב לו כאלו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממן שיתנו לו. (תא"ו נתיב ב' מש"ס דסוטה)

<sup>12</sup> אולי ליישב דעת הסוברים שיששכר מפסיד, אפשר לומר שיהיה לו קצת הפסד מה שגם יששכר אינו עצמאי לגמרי אלא זבולון דבוק בו, בבחי' של רב המחוייב להסביר לתלמיד.

ואמנם יש הרבה לדון בזה כיצד יתכן ששכרן שווה. כי עיקר שכר עוה"ב הוא רק תענוג רוחני, ומסתבר שיזכה בו מי שבעוה"ז הכין עצמו להתענג עונג רוחני ולא גשמי. וזהו שאמרו חז"ל במשנה ריש מסכת פאה תלמוד תורה כנגד כולם.

וכנ"ל שאנ"ש למדו שהקונה עולמו בשעה אחת לא זוכה לעונג והש"י עולמות ולכאורה דרבה בעל תשובה מאהבה וזונות נהפכין לזכויות ואילו זבולון לא זכה לזה.

וצ"ל שיש חילוק גדול בין בן דורדיא לזבולון, כי זבולון כל חייו מסר נפשו ובנפשו הביא לחמו כמ"ש בשירת דבורה (שופטים ה' יח) זבולון עם חרף נפשו למות, דהיינו שהיה עם של מסירות נפש. והפריש חצי מכל רווחיו לפרנס את יששכר שרק מכוחו עסק בתורה. והיא מסירות נפש עצומה ליתן ממון שמסר עליו נפשו כמ"ש בנפשו יביא לחמו, ובוזה הכין כלים זבולון למדת הנתניה וכבוד התורה, אבל בן דורדיא לא הכין כלים אלא בשעה קלה מת מתוך דביקות בה', אבל שאר ימיו שבא עמהם היו ריקים.

מאידך עיין בזהר חיי שרה קט. /לה' עה"פ (בראשית יח יא) ואברהם זקן בא בימים. שבעל תשובה בשעה אחת שמת מתוך תשובה מאהבה זוכה לכל מה שזכה צדיק בכל ימיו שהלך בהם מדרגא לדרגא. עי"ש מעלת אברהם אבינו ודוד המלך שבאו בימים מדרגא לדרגא אעפ"כ מעלת בעל תשובה גדולה יותר שבשעה אחת עולה לבינה עילאה. ועיין בזה תורה נט תנינא יש זריז ונפסד דהיינו צדיק שיש לו פנאי לקיים את העבודה שבין המצוות ויש זריז ונשכר זה בעל תשובה שצריך להזדרז לברוח מהטומאה ואין לו פנאי לקיים את העבודה הזו שבין המצוות.

אמנם אי אפשר לומר שזבולון שפרנס את יששכר יזכה רק להשגה כזו לשבת עם יששכר בג"ע אבל העונג הרוחני יחסר לו, שלכאורה זה כמו להושיב עם הארץ בבית המדרש, שאצלו זה גיהנם לנצח ולא ג"ע. ויעדיף עולם התמורות שנדמה לו שהוא בעוה"ז מצליח בעסקים על הצד הטוב ביותר. אבל באמת אינו כן, כי להיות בגן עדן זה עונג רוחני גם לאדם מגושם, אלא שאינו עונג כמו למי שהכין לזה כלים. עכ"פ עדיין יקשה לומר על זה שמח זבולון. וגם אם נפרש שזבולון יקבל מתנה כלים לעונג רוחני כאילו למד עדיין קצת קשה לומר שמשא רבנו ברוך "שמח זבולון", שתזכה לקבל מתנות והרי שונא מתנות יחידה, והוא נהמא דכיסופא. ואולי גם יש בזה בחי' של קונה שכר עוה"ב בממון. מאידך ידוע מעשיות כנ"ל שעם הארץ זכה היות במחיצת צדיק גדול ע"י מצוה שקיים במסירות נפש ובשלימות. וכנ"ל בתורה יט תנינא שם רבנו אומר שגם איש פשוט יכול לזכות לעוה"ב כמו בעל שכל גדול, דלא כדעת עמלק והפילוסופים וכנ"ל שהרשב"א הביא לזה ראייה מיששכר וזבולון לסתור דעתם.

ושוב מאידך הרי אמרו חז"ל (פאה א' א') תלמוד תורה כנגד כולם, ובספר המדות (למוד אות לג) הרגל הלמוד הוא עולה למעלה על קיום כל המצוות. וצ"ל שע"י כל מצווה בתמימות ובפרט עם מסירות נפש, זוכה על ידה לכלים נפלאים לעונג רוחני בג"ע. אלא שע"י הרגל הלימוד היא הכנת כלים

לה זוהר חיי שרה דף קט. - וְלֹא אֶתְקַרְיב אֲבִרְהָם בְּיוֹמָא חַד אוּ בְּזִמְנָא חֶדָּא אֲבֵל לֹא נִתְקַרַּב אֲבִרְהָם בְּיוֹם אֶחָד אוּ בְּפַעַם אַחַת, אֲלֵא עוֹבְדוֹי קְרִיבוּ לֵיהּ בְּכָל יוֹמוֹי מִדְּרַגָּא לְדְרַגָּא אֲלֵא מַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים קְרִיבוּ אוֹתוֹ כְּכֹל יוֹם מִמְדֻרְגָּה לְמִדְרַגָּה, לְהֵיטֵיב שְׁעֵלָה מִחֶסֶד לְחֶסֶד עָוֹן מִחֶסֶד לְמַלְכוּת לְחֶסֶד לְיִסּוּד וְכוּ', עַד דְּאֶתְמַלַּק בְּדְרַגּוֹי כֹּד הוּוּ סִיב עַד שֶׁנִּתְעַלָּה בְּמִדְרַגּוֹת כֶּחֶסֶד לְז' אֵל לְאֵילוּת כְּשֶׁנַּעֲשָׂה זְקֵן, וְעָלָל בְּדְרַגּוֹי עֲלָאִין פְּדָקָא חֲזִי' וְאוּ נִכְנַס בְּמִדְרַגּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת כְּרִאִי, דְּכִתְיִב וְאֲבִרְהָם זְקֵן, וְכִדְרִין בָּא בְּיָמִים פִּירוּשׁ בְּאִינּוֹן יוֹמִין עֲלָאִין בְּאוֹתָם הַיָּמִים הָעֲלִיוֹנִים, ר"ל בְּזִי' לְז' אֵל הַנְּקֻלּוֹת ז' יָמִים עַד עֲלוֹתוֹ אֶל יוֹם הַלְּאָשׁוֹן שְׂטוֹא הַחֶסֶד הָעֲלִיוֹן, בְּאִינּוֹן יוֹמִין יְדִיעָאֵן בְּאוֹתָם יָמִים הַנּוֹדְעִים שְׂבַחַם מִתְּפַשְׁטִים הַחֲסִידִים, בְּרִזָּא דְמִתְּהַמְנִיחָא וְתַחֲלִילָה נִכְנַס בְּסוּד הָאֲמוּנָה שְׁהִיא הַמְּלֻכּוֹת, וְלִכּוֹן נִאֲמַר בּוּ וְיַהוּוֹה בְּרַף אֶת אֲבִרְהָם בְּכָל פִּי' שֶׁזָּכָה לְהַתְּבַרֵךְ מִמֶּדֶת הַמְּלֻכּוֹת מִהַשְׁפַּע שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיָה מִהִיסוּד הַנִּקְרָא כָּל, דְּמִתְּמַן נִפְקִין כָּל בְּרַכָּאֵן וְכָל טִיבּוֹ שֶׁמֶשׁ יוֹצֵאִים כָּל הַבְּרֻכּוֹת וְכָל הַחֲסִידִים לְעוֹלָם. (מ"ק ו"ט ו' מ"פ)

ועתה בא לפרש כי מה שקונים הצדיקים הגמורים שלא חטאו כל ימיהם מעט מעט יום יום, קונים בעלי התשובה בפעם אחת, וז"ש זְקֵאִין אִינּוֹן מְאִירִיהוֹן דְּתִשׁוּבָה אִשְׁרֵיהֶם לְבַעֲלֵי תִשׁוּבָה, דְּהָא בְּשַׁעְתָּא חֶדָּא כִּי בִשְׁעָה אַחַת ע"י עֲוִיבַת חֶטְאָ וְחֲרַטְהָ מַעֲוֹמֵק לִבָּב, וְע"י וִידוּי דְּבִרִים, בְּיוֹמָא חֶדָּא הֵיטֵיב בְּיוֹם הַכְּפוּרִים כִּי יֵשׁ עֲוֹנוֹת שֶׁתִּשׁוּבָה תוֹלָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר, בְּרִזָּעָא חֶדָּא הֵיטֵיב רַגַע הַמוֹת, כִּי יֵשׁ עֲוֹנוֹת שֶׁרַק הַמִּיתָה מְמַרְקָתָם, אִי נִמְי רַגַע אֶחָד הֵיטֵיב הַרַגַע שֶׁל הַרְהוּר תִּשׁוּבָה אֲמִיתִית שְׁהוּא הַסְכְּמָה וְהַחֲלָטָה חֲזָקָה בְּלֵב לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה, (דף קט ע"ב) קְרִיבִין לְגַבֵּי קַדְשָׁא בְּרִיף הוּא עִי"ז הֵם מִתְּקַרְבִים אֶל הַקְּבִ"ה, מַה דְּלֹא הוּוּ תְּכִי אֲפִילוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים מַה שְׁאִינּוּ כֵן אֲפִילוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים, דְּאֶתְקַרְיבּוּ גַבֵּי קַדְשָׁא בְּרִיף הוּא בְּכַמְהָ שְׁנִין שֶׁהֵם מִתְּקַרְבִים אֶל הַקְּבִ"ה בְּמִשְׁךָ כְּמַה שְׁנִים, כִּי הֵלֵא אֲבִרְהָם לֹא עָלָא בְּאִינּוֹן יוֹמִין עֲלָאִין עַד דְּהוּוּ סִיב כְּמַה דְּאֶתְמַר אֲבִרְהָם לֹא נִכְנַס בְּאֵלּוּ הַיָּמִים הָעֲלִיוֹנִים שֶׁכֵּס הַחֲסִידִים לְז' אֵל אֲלֵא עַד שֶׁנַּעֲשָׂה זְקֵן כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר לְעִיל, וְכֵן דְּוָד לֹא נִכְנַס בְּיָמִים הָעֲלִיוֹנִים עַד שֶׁנַּעֲשָׂה זְקֵן דְּכִתְיִב וְהַמְּלִךְ דְּוָד זְקֵן בָּא בְּיָמִים פִּי' בֵּא בְּמִדּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, אֲבֵל מְאִירִיהָ דְּתִשׁוּבָה מִיַּד עָלָא וְאֶתְדַבֵּק בֵּיהּ בְּקַדְשָׁא בְּרִיף הוּא אֲבֵל בְּעַל תִּשׁוּבָה ע"י תִּשׁוּבָה גְּדוּלָה מִיַּד נִכְנַס וּמִתְּדַבֵּק בְּהַקְּבִ"ה כְּדִמְפָרֵשׁ ר' יוֹסִי לְהֵלֵן. (מ"ק ו' מ"פ)

רבי יוסי אמר, תנינן למדנו במס' ברכות דף לז ע"ב, אתר דמאריהון דתשובה קיימי ביה בההוא עלמא מקום שבעלי התשובה עומדים בו בעולם הבא, צדיקים גמורים לית לון רשו לקיימא ביה אין רשות לצדיקים גמורים לעמוד בו, בגין דאינון קריבין למלכא יתיר מפלהו לפי שהם קרובים אל המלך ב"ה יותר מכולם, לפי שע"י תשובה עצומה הנקראת תשובה עילאה הם עולים ונכנסים באימא עילאה שבה שורש התשובה, מה שאין צדיקים גמורים יכולים לעלות עד שם, ואינון משכי עלייהו ברעותא דלבא יתיר והם מושכים עליהם אור הקדושה ברצון הלב יותר, ובהילא סגינא לאתקרבא למלכא ובכח גדול יותר להתקרב אל המלך ב"ה, ור"ל לפי שבעונותיהם הרבים היו סגורים בעומקי הקליפות וצריכים מלחמה גדולה להוּמם ולאבדם ולעלות משם עד שיוכו לבא אל המלך ב"ה, ועוד כי בעלי תשובה הם בהכנעה גדולה ולבם נשבר בקרובם במרידות נפש ובצום ובכי ומספד על אשר הכעיסו את בוראם, ועי"ז עולים למעלת חסיד שהוא במעלה יותר מצדיק גמור, וע"י הלב נשבר פועלים יותר משאר צדיקים שאין להם לב נשבר כמותם. (מ"ק ו' מ"ג ומ"ד)

טובים יותר/לי. והתורה תבלין ליצה"ר ומוזכר גם המדות ואילו המצווה מגנא ומצלא רק בעידנא דעסיק בה. ועבירה מכבה מצוה ולא מכבה תורה/לי<sup>17</sup> כמבואר בסוטה כא. /לי<sup>18</sup> לכן תלמוד תורה עולה על כולם. וגם התומך בלומד תורה זו מצווה שיש לה גדר של תורה/לי<sup>19</sup> כמבואר בתורה רד/מ<sup>20</sup> ועברה לא מכבה אותה. ולביאור הרשב"א זה חידוש של תורה שא"א להבינו בשכל שעל כן הפילוסופים לא עמדו עליו, שע"י אהבת ה' והמלכתו אדם מכין את לבו לעונג רוחני של עוה"ב כמו העוסק בחכמה, וכמה שעושה זאת ביותר מסירות נפש מגלה יותר אהבה ויותר המלכה פועל יותר הכנת הלב. אבל זה עדיין בבחי' מצווה שעברה יכולה לכבות אותה. אבל כשאדם לומד תורה ומחדש בה מכוחו של המפרנס אותו, נחשב למפרנס שיש לו חלק בתורה בעצמה שנתחדשה. וזו תורה שאין עברה יכולה לכבות.

ואין להקשות איך יזכה ממנה לעונג רוחני כי זה כבר נתבאר שלא תלוי בלימוד אלא באהבת ה' במסירות.

ואעפ"כ עיין ברכות לד:מא<sup>21</sup> שעם הארץ שהחזיק תלמיד חכם שכרו יהיה שכר שניתן להשיגו בשכל בעוה"ז אבל שכר התלמיד חכם עצמו עין לא ראתה זולתו ית'.

<sup>17</sup> ויש מעלה במי שמתוך הגשמיות מתעלה ויש מעלה למי שלא מניס עצמו כלל לגשמיות. כי מחד גיסא עיקר הכבוד מהרחוקים דייקא שעל ידם מאיר אור בחושך שזה עיקר הכבוד כמ"ש והארץ האירה מכבודו. אבל בוודאי התיקונים שעושה צדיק גדול שכולו תורה הוא נפלא ביותר, עיין תענית כא: מסופר מעשה באבא אומנא שהיה צדיק גדול אע"פ שהתפרנס מגיע כפיו, והיה מקיז דם לנשים בצניעות יתירה ולא מקפיד על שכרו כלל וכו', וזכה בזכות ההתגברות שלו על יצרו בכל יום לדרישת שלום ממתיבתא דרקיז בכל יום. ואילו אב"י ורבא שהיו ראשי ישיבה וחידושי התורה שלהם ממלאים את הש"ס, אב"י קיבל דרישת שלום רק פעם בשבוע, ורבא אעפ"י שהלכה כמותו, קיבל ד"ש רק פעם בשנה בערב יו"כ. וכשאב"י שאל על זה אמרו לא אינך יכול לעשות מעשים כאלה כמו של אבא אומנא. והביאור כיון שלך אין את הניסיונות שלו בכל יום. אבל בוודאי שהרבצת תורה חשובה יותר כמבואר שם במהרש"א. ועיין מתיבתא בשם יעב"ץ וק"ן אורה שהשלום שקבלו אב"י ורבא לא היה על שלמדו תורה אלא על מעשים טובים שעשו בבין אדם לחברו. עי"ש.

<sup>18</sup> מוכח שמעלת המצווה היא המלכת ה' ואהבת ה' שמתגלה בעשייתה וממילא עבירה שהיא ההפך מכבה אותה. אבל תורה יש בה נוסף למצווה עוד מעלה שהיא ברית קיום העולם. וכן ראיית ברמ"ז על זוהר שמות קלד: שמצווה במלכות ותורה ביסוד אבא. ואע"פ שבתורה ה' רבנו מבאר שמצווה היא אחדות עם הקב"ה, צ"ל שתורה היא אחדות גדולה יותר, כדאייתא בוזהר ישראל והתורה והקב"ה חד. לכן אינה ביחס כלל למצווה ועבירה, לכן עבירה לא מכבה אותה.

<sup>19</sup> סוטה דף כא. - ויש זכות תולה ג' שנים כו': זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא אינה מצווה ועושה היא אלא זכות דמצווה זכות דמצווה מי מגנא כולי האי והתניא את זו דרש רבי מנחם בר יוסי כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצווה בנר ואת התורה באור את המצווה בנר לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה ואת התורה באור לומר לך מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם ואומר בהתהלךך תנחה אותך וגו' בהתהלךך תנחה אותך זה העוה"ז בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעתיד לבא משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטין ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה א"ר יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא מתקיף לה רבה אלא מעתה דואג ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הגינה עליהו אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא.

<sup>20</sup> עיין בהקדמת זוהר דף ת. שהלומד תורה עוסק בה רק במחשבה ודבור וחסר חלק העשייה וזה משלים התמכין דאורייתא. ועיין תורה ב' תנינא שהלומד והתומך בו שניהם ביחד מולידיים את ההלכה עי"ש מה שכתוב ביולדת שרגליה מצטננות כיון שהדמים עולים לדחוף את הוולד זה מתקיים במה שהתמכין דאורייתא שהם בחי' רגלין מעלים הדמים שהם הממון לת"ח ועי"ז הוא יולד את ההלכה. נמצא שניהם שותפין בחידושי ההלכה.

הקדמת זוהר דף ת. - רבי יוסי אמר, שכל טוב דא אילנא דחיי דאיהו שכל טוב בלא רע כלל ועל דלא שריא ביה רע איהו שכל טוב בלא רע, לכל עושיהם, אל"ן חסדי דוד הנאמנים תמכין אורייתא ואינון דתמכין אורייתא כביכול אינון עבדין, כל אינון דלעאן באורייתא, לית בהו עשיה בעוד דלעאן בה, אינון דתמכין לון אית בהו עשיה, ובחילא דא כתיב תהלתו עומדת לעד וקיימא כורסייא על קיומיה כדקא יאות.

<sup>21</sup> עיין תורה רד - מעלת הצדקה ידוע, בפרט פשוטותנין לתלמיד חכם פמוכא שהמעות שנותנין לתלמיד חכם הוא בחינת תמכין אורייתא, אבל באמת זה המעות שנותנין לתלמיד חכם הוא בחינת תורה ממש, ואין עבירה יכול לכבות זה המעות שנותנין לתלמיד חכם, כי אין עבירה מכבה תורה כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה כא). וזה המעות הוא בחינת תורה ממש פנ"ל, וזה מעות ראשי תבות ואין עבירה מכבה תורה: ועוד יש בענין זה דברים הרבה, כי בעת שגלה זאת ספר איזה מעשה בענין זה, אף לא זכינו לכתב כי אם דברים אלה:

<sup>22</sup> ברכות דף לד: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

מהרש"א - אלא למשיא בתו כו'. כל הנהו דקחשיב הם שאמרו עליהם ספ"ב דכתובות (ק"א ע"ב) ואתם הדבקים בה' וגו' וכי אפשר לידבק בשכינה אלא זה המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא כו' כמפורש שם בחדושינו שדבקות שלהן מביאין לידי שכר הנאמר בנביאים שכה ביד אדם הגשמי להשיגו אבל שכר הת"ח בעוה"ב הוא שכר רוחני ממש בב"ת שאין שכל ועין אדם משיגו רק עין אלהים שהוא בב"ת והיינו יעשה למחכה לו שהוא הת"ח או למחכה לו באותיות לחכמה לו וכן הא דקאמר כל הנביאים כו' אלא לימות המשיח



ועיין יפה תואר/מב) על מדרש רבה בראשית עב ה'י"ב) שמח זבולון דמשמע שם ששכרו של זבולון גדול משל יששכר, וכן כתב הרא"ם שגדול המעשה מן העושה (ב"ב ט.), וקשה מהגמ' הנ"ל. וע"ש שמסיק דלעולם ת"ח אין דומה להם שהם דבקים מאד בשכינה, וכל שכן לדעת הרב שעולם הבא הוא התעצמות השכל במושכליו/מ"ד. ועיין אגרות משה/מ"ה) שכתב שבברכות לד: הכוונה למי שרק מהנה לת"ח, אבל מי שעושה הסכם יששכר וזבולון עם תנאי, עליהם פסק הרמ"א בש"ע רמו ששכרו שווה ליששכר, ואין דברי חז"ל גוזמאות, אלא זה כפשוטו.

ולמעשה לכאורה נראה שחלקו של המפרנס תלוי עד כמה היה נצרך הלומד לעזרתו, ויש לדון מדין זה וזה גורם. ולצרף לזה שגם הרחבת הדעת גורם. מאידך לימוד מתוך הדחק ערכו גדול יותר (עיין תורה לח). ואולי כיוון שגם הלומד תורה, הלימוד מתחלק לקניין חכמה, וברור הלכה, להבין דבר מתוך דבר, אבל החידוש ואפילו חלק מהקושיות הן מתנת שמים, שנופל בדעתו משמים, נמצא שבאמת הלומד הוא כמלקט מציאות/מ"ו, וכיון שעושה זאת מכוחו של המפרנס אותו, הרי הם שותפים במציאות, וכנ"ל עד כמה שאינו יכול בלעדיו. ולכאורה לפ"ז יש גם לדון אם יהיו שפתי המפרנס דובבות/מ"ז בקבר/מ"ח כשיאמרו הלכה בשמו/מ"ט).

שאו יחיו ויקומו בגוף ונפש לקבל שכר הגשמי שהשיגו הנביאים אבל לעוה"ב שהוא עולם הנשמות והרוחני אותו שכר רוחני שלהן אין שכל וכח הנביאים להשיגן ועין לא ראתה וגו'...

מקשה על המדרש שאומר) הקדים (משה רבנו בואת הברכה) ברכת זבולון (לברכת יששכר) לכא' משמע דזבולון גדול מיששכר, לפי שמחזיק בידו, ולכן מקדמו. וכן כתב הרא"ם דגדול המעשה יותר מן העושה (ב"ב ט.). וקשה דגרסינן בפרק אין עומדין (ברכות לד:) כל הנביאים לא נתבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך כו'. אלמא ת"ח עדיפי טפי ממחזיקיהם. וליכא למימר דדוקא לכבוד בעלמא מקדימים למחזיקיהם, אבל בשכרן לא ראי זה כראי זה, דאם כן אין המעשה גדול מן העושה. ועוד דאכתי קשה מדאמר (לקמן ס"ג פרשה כ"ה) [ילקוט שמעוני ישעיה רמז תת] עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות חופה לבעלי מצות אצל עמלי תורה שנאמר "כי בצל החכמה בצל הכסף", ובעלי מצות היינו מהני ת"ח כדאמר בפרק מקום שנהגו (פסחים נג:) כל המטיל מלאי לכסי ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר "כי בצל החכמה כו'" אלמא מהני ת"ח ישתתף עמו בשכרו, והיכי קאמר אבל ת"ח עין לא ראתה? ושמעתי אומרים שיש ג' מיני מהני ת"ח הא' בענין שזוה נהנה וזה אינו חסר ובכה"ג ת"ח עדיפי מניה, ועו"א כל הנביאים לא נתבאו אלא למשיא בתו כו' שאין לו הפסד בהשיאו בתו לת"ח וכה"ג הן האחרות, והב' שזוה נהנה וזה חסר ובכה"ג ת"ח עדיפי מניה, והג' כשסומך ידו מקטנותו שעדין אינו בן תורה שהוא סבה לכל מה שלמד כגון עזריה המצוה דמיתתי לקמן בפרשה הנו' ובכה"ג עדיף המחזיק מת"ח עצמו ובכה"ג הוא קדימת זבולון ליששכר. ומ"ש שיש מהנה באופן שאינו חסר אינו במשמע דהיינו עושה פרקמטיא, אבל היה אפשר לחלק בין מהני מפרנסו בקבוע.

**אבל אלו החלוקים רחוק מני** דלא נהירא כלל שיהיה מהני ת"ח עדיף מיניה, דלא דמי למעשה שגדול מן העושה דהתם אין העושה היה חפץ לעשות המצוה כלל והמעשה אותו הוא העיקר, אבל המחזיק יד ת"ח לא בשביל זה הוא מעשה אותו וכל הקודם לתכלית התכלית טוב ממנו, והראיה לשמעון אחי עזריה מייתי ליה לקמן בפרשה הנזכר בהדי אחרוני דקאמר עליהו בצל החכמה כו'..... ועוד שאין במקראות רמז לזה טפי מזה.

**ולכן נראה דלעולם ת"ח אין דומה להם** שהם דבקים מאד בשכינה, וכל שכן לדעת הרב שעולם הבא הוא התעצמות השכל במושכליו, שלא יתכן שמי שאינו ת"ח ישיג כמוהו. אמנם מ"ש "כי בצל החכמה בצל הכסף כו'" לא אמר שהם שוים אלא שהם אצלם, כלומר מדרגה קרובה להם, והכוונה שאף שאינם בעלי השכלה שמוזה הצד הדבקות כנמנע בחקם, ה' יחנם השכלה קצת להדבק בו והוא מ"ש בשלהי כתובות "ובו תדבק" זה המשיא בתו לת"ח. וממה שנתלה שמעון בעזריה אין ראייה דעזריה עדיף, דאין יורה התנא זכות עזריה בשמעון, אם לא יאמר לשון זה, וכן הקדמת זבולון ליששכר לאם לא כן מהיכן נלמוד שזוכה עמו:

הובא במתיבתא ילקוט ביאורים ברכות לד: ועי"ש עוד קושיית קונטרס עין פרי שמקשה מברכות לד: על הרמ"א יו"ד רמו דמשמע שם ששכרו של זבולון שווה ליששכר.

צ"ע נראה כוונתו בזה ועיין לעיל מש"כ בשם הרשב"א.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן לו אות טז - פשוט שגם מי שהתנה עמו להיות שותפין, שהוא שכר זבולון, נמי עין לא ראתה. דכיוון דנחשב לו כלומד בעצמו כדכתב הטור, הוא כלומד בעצמו ממש כפשוטו הלשון בלא גוזמאות. ולא מצינו כלל בספרי הפוסקים שיכתבו גוזמאות, אלא הוא ודאי פשוט שלהטור והרמ"א והש"ך - שכן פסקינו ונהגינן בכל המקומות שלנו שנחשבין מבני אשכנז וצרפת - הוא כפשוטו, שגם השותף זבולון ג"כ הוא כישכר הלומד תורה, ששכרו עין לא ראתה. ומה שא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הוא רק למהנה לת"ח - שעזרו ומהנהו, כמשיא בתו לת"ח, וכמהנה ת"ח מנכסיו שודאי הוא רק במקצת.

כך ראיתי מפרשים (הרב י' פישר ז"ל בהסכמה לספר שמח זבולון) שיששכר נעשה כמו שליח של זבולון ללקט לו מציאות שהדין הוא שהמציאות שייכות למשלח. וצ"ע נמצא כביכול הכל שייך לזבולון ואילו יששכר מקבל מתנת חינום. ובודאי כוונתו שיש בזה רק בחי' של שליחות כי פשוט שליקוט תורה רוחנית אינה קניין שיכול אחד להגביה לחברו. אלא שיש בחי' כח משלה בשליח וזוכה עמו מכוחו.

עיין יבמות צו: - אזל ר' אלעזר אמר לשמענתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן שמע רבי יוחנן אקפד..... ורבי יוחנן מאי טעמא קפיד כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהי רצון [דף צו]. שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה והכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפי בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר:

עיין רוח חיים לר' חיים מוולוז'ין על אבות ב' יא שכתב שרק ליששכר יהיו שפתיו דובבות בקבר ולא לזבולון. וכן כתב החיד"א בספר דבש לפי מערכת ח' ג'. לעומתם בשם החפץ חיים כתבו שגם זבולון שפתי יהיו דובבות בקבר וכן כתבו עוד הובאו דבריהם בספר שמח זבולון פרק כה אות לג. גם עי"ש טעם לזה - היות שנתן הזבולון מכספו שזה חלק מנפשו ונשמתו שעמל וטרח עליו והחיה בזה את נשמת יששכר כדי שילמד תורה נהיה ביניהם קשר נפשי ונתאחדו בנפשותם ובנשמתם, ועל כן כשאומרים דבר שמועה מפי של יששכר

אבל המשתתף ברווחיו עם לומד תורה כיששכר וזבולון בהסכם ותנאי על חלוקת השכר, ולא יכול לחזור בו אלא מדעת שניהם, בוודאי שכרו יותר, כי הם שותפים ממש ולא רק יששכר שליח של זבולון אלא גם זבולון שליח של יששכר ולכאורה בכה"ג הם שותפים ללא חשבון של זה וזה גורם אלא שותפים ממש.<sup>1/1</sup>

וגם מדין המחובר לטהור טהור, יזכה תמיד מכוחו לקבל אור גדול, ונראה שלזה כוון רבנו במה שאמר שזבולון בחי' חיצונית ליששכר, דהיינו שמכח ההסכם ביניהם נעשה זבולון כמו קליפה לפרי ליששכר ותמיד יזכה מכוחו לאור ועונג נפלא אלא שתמיד יהיה רק מכוחו של יששכר. ומסתבר מאד שאע"פ שעשו הסכם יהיה חילוק גדול בין עשיר שבקלות תומך בלומד תורה לבין מי שתומך בת"ח במסירות נפש שממש מחסיר מצרכיו ההכרחים כדי לתמוך בלומד תורה. ובסוטה כ"א.<sup>1/2</sup> מבואר עוד שדווקא כשתומך בו בזמן עניותו לחלוק בשכרו על התורה שילמד מכאן ולהבא, אבל לא מועיל הסכם על תורה שכבר למד התלמיד.

### עוד בעניין קונה עולמו בשעה

עוד צ"ע מהספר בית דין של מעלה מעשה באדם שעבר על כל התורה כולה לבד מנטילת ידים שהקפיד עליה במיוחד עד כדי מסירות נפש ונפטר כשמסר נפשו על כך ובא בחלום לרב העיר שיתיר לו החרם שהחרים אותו בחייו והרב הבחין בו שנעשה למדן ושאלו על כך וסיפר לו שהמלאך שנברא ממצות נטילת ידים לימד אותו את כל התורה כולה.

ולפ"ז צ"ע אולי גם הקונה עולמו בשעה אחת המלאך הנברא מאותה מצווה שבה קנה עולמו, הוא ילמד אותו את התורה וירגיש תענוג עוה"ב. ואולי אפשר לתרץ עפ"י תורה רפו שפשטא אורייתא על ידה מעלים את שערי גן עדן שטבעו בארץ, ממילא כדי להיכנס לג"ע חייב ללמוד פשטא אורייתא, אבל העונג והעדן שבגן ולהרגיש תענוגים לזה צריך כלים, והם לא הפשטא אורייתא עצמה, אלא כל היגיעה וההתגברות על מניעות עוה"ז, שהם מכח פנימיות התורה דהיינו הקרבת אלקים שרוצה לזכות ע"י התורה ומתאמץ לזכות לזה דייקא בחושך ומניעות עוה"ז, והכלים האלה א"א לקנות בשעה אחת, דמי שלא הכין בע"ש מה יאכל בשבת. וכן שמעתי מהריצ"ח תורה כא שיעור לב שגם כשעולים בעוה"ב מדרגה לדרגה זה באיזה אופן מכח יגיעה של עוה"ז שהייתה (שמעלה אותה בבחי' ירידה צורך עליה)

עייני ספר המדות ערך לימוד אות לג - הרגל הלימוד עולה על כל המצוות ונראה שיש ידיעת התורה פשוט ויש מה שמבין בתורה ויש מה שמרגיש בתורה והם חכמה בינה ודעת עוד יש בחי' כתר דהיינו מה שמרגיש מהארת הכתר והמקיפים וצ"ע מה הוא הרגל הלימוד האם מצד ויט שכמו לסבול או מצד שמרגיש נעימות התורה ונראה שהכוונה לנעימות דייקא בכל דרגה שהיא, דהיינו שמצד ליבו רוצה בלימוד, ולא מצד שמרגיל עצמו להכריח עצמו (אם בכלל זה נקרא הרגל, כי הרגל זה דבר שממשיך מעצמו, בבחי' רגלי איניש ערביין ליה, בבחי' מה שאמר דוד המלך רגלי היו מוליכות אותי לביהמ"ד, וצ"ע אם אע"פ שבביהמ"ד עצמו לא נהנה) אבל נ"ל שיש לחלק, כי מה שמכריח עצמו ללמוד גמרא, אין זה פגם, אלא העיקר הוא, האם כששומע תירוץ האם שמח בו, זה המבחן לרגילות ואהבת התורה, כי מה שהגמ' קשה זה מחמת העוונות, וזה בעוה"ב לא יהיה, וכמובא במדרש אם לא נשברו הלוחות לא היה קשה הלימוד בתורה, וכ"ש בעוה"ב שם עולם השכר, אבל לשמוח בתירוץ ויישוב לקושיא קשה, זה מראה על האדם אם אוהב ורגיל בתורה, ועוד יותר מעלה כשגם כואב לו ומעסיק מחשבתו בקושיא כשאינו לו תירוץ.

ומעורר בזה את חיות נפשו הרי ממילא נתעוררה בזה גם נפשו ונשמתו של זבולון שהרי הם קשורים זה בזה, וכדאיתא במדרש (שמו"ד פ"ב ה) לענין תאומים דכשאהד חש בראשו אף השני חש בזה. (הובא גם בעלים לתרופה בעלו גליון תקצ וגליון תקפב-ג)

<sup>1/1</sup> ולפי שנחלקו אם שפתיו דובכות דווקא כשמוכירים שמו (ראה בתורה יב. שטוב ללמוד ש"ע עם באר הגולה כדי להזכיר שם החכם שחידש את ההלכה ובעלים לתרופה בעלו בהרש"ע בשם שו"ת פנים מאירות ויערות דבש הוכיחו שא"צ להזכיר שמו. והחיד"א סבר שכן צריך להזכיר ע"י ש"ע שמסתמא יזכירו שמו של הלומד ולא של התומך. ואפילו באלה שעשו הסכם ותנאי לא שמענו אלא על שמעון אחי עזריה שהזכירו גם את שמו של התומך. ועפ"י התומך לא ידוע. וראיתי שגם המהרש"א נקרא שלמה אידייליש על שם חמותו שפרנסה אותו. (הובא בקנין תורה שמיני תשסח בשם השל"ה בספרו מעלות הצדקה, אמנם לא נתפרש שם אם עשו הסכם)

<sup>2</sup> ראיתי מחלוקת בזה כי כל דבר תורה וחידוש תורה שבלי התמיכה לא היה תלמיד לומד נידון כשנים שעשאוהו והתומך הוא המעמיד שאינו בטל. (דזה וזה גורם אם אין בכוחו של אחד מהם להחמיץ אסור (ערלה ב' יא)) מאידך למ"ד שיששכר מפסיד הרי מסתמא לא התכוון להפסיד. וגם למ"ד שאינו מפסיד אפשר שתלוי בשתי הסברות של הרב פ"ש ז"ל אם נחשב כשכירו ללקט מציאות או כיון שעל ידו לומד בהרחבת הדעת. כי הרחבת הדעת יש בכל תומך אבל שכירו מסתמא צריך לזה הסכם ותנאי.

<sup>1/2</sup> סוטה כ"א. - מאי (אם יתן איש את כל הון ביתו) בוז ובוזו לו? אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה אלא כהלל ושבנא דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הו, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא, לסוף א"ל תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'.

רש"י - שמעון אחי עזריה - תנא הוא במשנה קמיייתא דזבחים ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למודו של שמעון לכך הוא נקרא על שם עזריה אחיו וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהי' מפרנסו:

הלל עסק בתורה - מתוך עוני רב כד מפרש במס' יומא (דף לה):

לאפוקי מאותם שלומדים כמה שנים בכולל ולא כואב להם קושיא ולא מתלהבים מתירוץ רק לומדים כי צריך ללמוד, שאמנם בודאי זה מעלה גדולה שמכריח עצמו לעשות רצון שמים, אבל אין זה נקרא הרגל הלימוד העולה על הכל. כי לא נעשה הרגל אלא רוצה תמיד לפטור עצמו, כך נ"ל.

עוד צ"ע עיין תורה ז' אות ג' שישראל בהר סיני פסקה וזהמתם ע"י שקבלו תרי"ג עיטין, וקשה הרי לא קיימו, רק קבלו, ומוכרח לתרץ שכיון שקבלו באופן של התפעלות עצומה, עד שפרחה נשמתם, לכן נחקק בהם האמת ברגע, ובטלה את זהמת הספק מליבם (כמבואר בכלבו על ההגדה ד"ה אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה). וא"כ אפשר שכך גם קונה עולמו בשעה אחת זוכה, שהרי מת מתוך התפעלות עצומה מהארת האמת, והבין גודל חטאו, דהיינו מרוב אמת שהאיר לו עד שנתבטל גופו וישותו לגמרי פרחה נשמתו. ואולי אדרבה יזכה יותר מרבים שכל חייהם לא זכו מעולם לכזו התפעלות מהאמת. רק קיימו עצת הצדיקים כמצות אנשים מלומדה.

עד כאן ההקדמה

\*

## תורה קצא [יב]

**דע/ג** שאפשר שישב אחד אצל חבירו במקום אחד/גד ב"ג"ע [יג], ולזה יהיו כל התענוגים והשעשועים וכל/יג הש"י עולמות/יג דהיינו השגות אלוקות/יג [יט/ס], וחבירו לא

<sup>22</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

<sup>22</sup> שיח שרפי קודש - חלק ה קלח - אָמַר פֶּעַם הַמַּגִּיד מִטְרְהוּיָן וְל' בְּצָחוֹת: הֵיכָן שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ רַבְּנוּ בְּמֵאֲמָרָיו בְּלִשׁוֹן יְדָע' הָרִי הוּא פְּהֶבֶק מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, "אוואו דער רבי זאגט ידע, איז דאס א פונק פון אצילות". פל פה גבהים נוראים וקדושים הם. וצ"ע הכוונה בזה שהרי כל הספר הזה הוא השגות מעתיק. עכ"פ אם לשון דע מורה על השגה גבוהה יותר מהאחרות, נ"ל שכאן הטעם כי בא לתרץ מחלוקת בין המפרשים, דהיינו בין צדיקים עצומים שנחלקו בשתי קצוות ממש האם קונה עולמו בשעה אחת זכה בכל, או שרק זכה שלא להמשיך לחטא. ובוודאי כל אחד מהם תומך יתדותיו בהקדמות מבוררות לו, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. נמצא שהבא ליישב את המחלוקת מוכרח להוריד השגה מעולם גבוה מאד.

<sup>23</sup> צ"ע כפל הלשון ואולי כי לשון "אצל" אפשר לפרש בסמוך לו לכן הוסיף במקום אחד, אבל א"כ יאמר רק במקום אחד, וכנראה, שגם זה לא מדויק כי אין שנים שוין לגמרי כמבואר בתורה כה. ומה שאמר במקום אחד לומר שמצד המקום לא היה ראוי שיהיה חילוק ביניהם בהרגשת התענוג.

<sup>24</sup> עיין סדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות י' - ר' יהושע בן אלם הגידו לו בחלום, שמה בלבבך שאתה ונגס הקצב מושבו ומושבך בגן עדן וחלקך וחלקך שוין כאחד. ועיין ספר הסידים אות תרכג (אות תרצה במהדור' ברית עולם) מעשה בחסיד אחד שעשה שאלת חלום מי יהיה חבירו לעוה"ב.

<sup>25</sup> וכל הש"י עולמות - משמע שיש צדיק שיש לו רק חלק מהש"י עולמות ויש צדיק שאין לו כלל עולמות להתענג ולהשתעשע בהם, וכאן נקט רבנו דרך קיצונית שאפשר שאע"פ שהם זה אצל זה אחד יש לו הכל ולחברו אין כלום. ועיין לק"ה מזוה ד' עפ"י שיחות הר"ן אות צו כיצד זוכים לש"י עולמות. עיין בזה לעיל בהקדמה.

<sup>26</sup> תענוגים, שעשועים, ש"י עולמות, - ג' בחינות.

**עונג** - עין ספר יצירה - נוסח הדפוס - פרק ב - אין בטובה למעלה מענג. עכ"ל. וכתוב אז תתענג על ה'.

**שעשוע** - הוא בחי' ש"ע נהורין. עיין ספר הליקוטים - ספר ישעיה - פרק י ושעשע יונק על חור פתן וכו': - הנה בפנים העליונים יש ב' מיני ש"ע נהורין, כנודע. וז"ס וש"ע ש"ע, ב"פ מיני ש"ע. והנה שורש ש"ע נהורין אלו, הם סוד שם ס"ג. כי הנה ו"פ ס"ג, גי' חשמ"ל, והש"ע נהורין עם ח' אותיות שיש בב' הוי"ו'ת שבהם, הרי ש"ע'ת, והנה ס"ג בריבוע הוא בגי' יונ"ק. והוא ושעשע יונק. והנה יונק הוא מטטרו"ן, על חור פתן, שהוא דכורא דקליפא, כי כבר נמתקו. ועל מאורת צפעוני וכו', לילי"ת. ידו הרה, כי כבר הקליפה דנוקבא נמתקה ג"כ:

**ש"י עולמות** - כמ"ש להנחיל לאוהבי יש, וראיתי מפרשים שכוונה לחכמה עילאה שהיא בחי' יש מאין, דהיינו שרש ההשגות של החכמה היוצאת מהאין. והן בבינה עילאה דהיינו כתר דז"א דהיינו מה שהצדיק שהוא מרכבה לז"א משיג באריך אנפין שבכתר שם יש תר"ן אורות שחצי מהם גמט' ש"י שאותם משיג זעיר אנפין. (ע"ז שער ז"א פ"א)

**ועיין יערות דבש** ח"ב דרוש ד' שכתב שהם שכר רמ"ח מצוות עם חומש מלגאו שהוא עוד סב סה"כ ש"י.

**עיין שיחות הר"ן אות צו** - ... חכמינו, זכרונם לברכה, אמרו (רט): "שעתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות וכו'. וישער בדעתו גדולת עולם אחד וכמה בתים יש בו, וכמה וכמה חצרות ומבואות, וכמה וכמה עירות ומדינות וגדל שטח של כל עולם, וכמה וכמה כוכבים ומזלות עד אין מספר וגלגלים נפלאים ונוראים שיש בכל עולם ועולם. כי כל אלו יש בעולם אחד מהעולמות. ומעתה ש"י עולמות שיש לכל צדיק, מה יקרה גדולתו ושעשועיו ותענוגיו עד אין להעריך ולשער:

והנה הש"י עולמות שיש להצדיק הוא בונה אותם ממחלקת. כי כל דברי המחלקת שכל אחד מדבר הם בחינת אבנים. כי האותיות נקראים אבנים כמובא בספר יצירה (ד יב) (רט) "שתי אבנים בונות וכו', והן בחינת חלוקי אבנים, כי האבנים הבאים על ידי דבריהם של המחלקת הם מחולקים ואין להם חבור. והצדיק נוטל אלו האבנים ומחבר אותם ובונה מהם בתים כי הוא עושה שלום ביניהם ומחברם ומסדרם יחד זה על זה עד שבונה מהם בית. וזה בחינת שלום בית, שעושה מחלוקי האבנים הנ"ל בחינת שלום בית ומהבתים נעשה עיר עד שנעשה מהם עולם מלא, וכן ש"י עולמות. וזה בחינת "להנחיל אוהבי יש" (משלי ח כא) (אוהבי דיקא בחינת אהבה ושלום, כי על ידי השלום ואהבה שעושה בין החלוקי אבנים נעשו ש"י עולמות כנ"ל). וזה מה שאמרה אביגיל לדוד, בעת שחלק עליו נבל ודבר עליו

**ירגיש/סא** כלום דהיינו לא יהיה לו כלום מהשגות אלוקות הנקרא ש"י עולמות ולא יהיה לו שום

**תענוג/סב** כי עיקר התענוג הוא מהש"י עולמות [סג], צ"ע הרי גן עדן הוא מעל המקום ומעל הזמן, ושם לשון מקום וזמן הן בבחי' השגות אלוקות, השגת מקיפין (כמבואר בתורה ז' תנינא/סו). נמצא שכל חילוקי המקומות בג"ע הם לפי ההשגת אלוקות שמשגיגה הנשמה הזוכה לג"ע, וא"כ צ"ע גדול כיצד יתכן שאדם יהיה בג"ע בלי הכלים להשיג התענוג שם, כל שכן כיצד יתכן שנמצא באותו מקום עם נשמת צדיק שכן משיג, הרי ההשגה היא המקום. ואם לא משיג הוא לא שם.

סרה כנאמר שם אמרה לו. (שמואל ב ז יא): "ועתה ידעתי כי בית יעשה לך ה'", הינו על ידי זה המחלקת "יעשה לך ה'" בית מהאבנים הנ"ל כנזכר לעיל:

**ועיין חיי מזהרין את מג** - ויזהר תוכל להבין מה שאמר רבותינו זכרונם לברכה במשנה (עקצין סוף פרק ג), "עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י [שלוש מאות ועשרה] עולמות" והדבר נפלא ונשגב מדעת האדם איך יתרבו אלפי אלפים ורבי רבבות עולמות כל כך עד שיגיע לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות. פי מימות עולם עד הסוף בודאי נמצאים צדיקים רבים מאד וכמו שכתוב (תהלים קל"ט): "אספרם מחול רבובין" וגם פתיב (ישעיה ס), "ועמף פלם צדיקים" פי בודאי כל ישראל יודפכו ויהיו בכלל צדיקים: אף על פי חשבון הנ"ל של עצם מספר הבתים שנעשים על ידי הקבוצין של ישראל בכל פעם שנחוסף עליהם שכן אחד, על ידי זה יעלו לעולמות רבים עד אין מספר. אף על פי שבודאי בכל עולם ועולם בודאי יש בו אלפי אלפים ורבי רבבות בתים, אף על פי כן עצם מספר הבתים הנ"ל על ידי הצדופים הנ"ל ממאה נפשות ומאלף ומיותר וכו' וכו' עולה עד אין חקר ואין מספר מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב. עד שיהיה נעשה מהם ש"י עולמות לכל אחד ואחד, ובכל עולם ועולם יהיו אלפי אלפים ורבי רבי רבבות בתים. שים לבך היטב לכל זה והבן היטב כי דעת לנבון נקל, והעקר שתהיה באמת ובתמימות.

**עין לקי'א מזהר ד' אות ד'** - פי עקר הש"י עולמות שהם קבול השכר של הצדיקים בעולם הבא הם בחינת השגות אלוקות שישגיגו אלוקותו ואחדותו יתברך בהשגות נפלאות פאלה שמהם יהיו נבנין בחינת בתים והיכלות ברוחניות עליון שהם בחינת ש"י עולמות אשרי הזוכין להם וכל ההשגות אי אפשר להשיג פי אם על ידי הצמצום של חלל הפנימי פי אם לא היה הצמצום היה הכל אין סוף ולא היה מקום לבריאה ולא היה שייך קבול שכר ולא היה שום השגה וידעיה להצדיקים ממנו יתברך, פי שם בחינת הצמצום הנ"ל, שם עקר שרש הבחירה, פי עקר יניקת הדינים שמהם יניקת כל היצר הרע הוא משם כידוע. ומי שזוכה לשבר את היצר הרע וממתיק את שרש הדינים זוכה להפך הצמצום להסד נפלא שזוכה על ידי הצמצום הזה דיקא להשיג כל ההשגות שאי אפשר להשיגם פי אם על ידי שיש צמצומים כידוע. ואז בונה על ידי זה דיקא כל ההיכלות והבתים אשר עליהם נאמר, אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך נשבעה בטוב ביתך וכו', בחינת אחת שאלתי וכו' שבתו בבית ה' וכו' לחזות בנעם ה' וכו', בחינת מה ידירות משכנותיך ה' צבאות וכו'. והוא מרבה לבנות בתים והיכלות וחצרות ופלטין קדושים ונוראים כאלו עד שבונה הש"י עולמות כנ"ל:

<sup>סב</sup> עיין משנה עוקצין ג' יב, ופי' הרמב"ם שם, וסנהדרין ק. שיחות הר"ן צו ולק"ה מזהר ד' וחי מזהרין מג, וע"ה ז' א' בהגה. ועיין תורת חיים כ"ב קלה. (ובחס"ס חולין קמב סוף ע"ב)

**משנה מסכת עוקצין פרק ג (יב)** אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא. אמר רבי שמעון בן הלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא פלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

**רמב"ם פירוש המשניות** - וענין אמרו שלש מאות ועשרה עולמות, כאילו קובצו מעדני העולם הזה בכללם לפי חילוק מיני מעדניהם ואח"כ נכפל אותו המקובץ שלש מאות ועשר פעמים יהיה מה שייגיע לכל אחד מן הצדיקים ממעדני העולם הבא כמו זה, אמנם התעדן הזמן הזה אינו נחקר אבל כל נפש תזכה לחיי העולם הבא ולא תאבד לעולם, והוא ענין יש, ר"ל המציאות התמידי אשר לא יחקר, לפי שיש הוא המציאות ואין הוא האפיסה וכאילו אומר כי אהבי אנחיל את המציאות בפשיטות ואין שם מציאות האמיתי אלא ההתמדה, והוציא בפסוק הזה גדול התענוג על דרך משל ומספרם יש ג' מאות ועשרה, וזה על דרך התעוררות בלבד כי אותו התענוג גדול, אמנם האמת כי כמו שאין שווי בין הנחקר לאשר אינו נחקר כן אין שווי בין אלה המעדנים אשר אצלינו ואותם התענוגים, וכבר ביארנו מזה קצת במסכת סנהדרין (פ"י):

**סא חבירו לא ירגיש** - משמע שהראשון מרגיש, אע"פ שבעוה"ז הרגשה היא בלב והלב בחי' חם ולח בחי' שלכאורה אין אותה בעוה"ב שהוא עולם של שכל, קר ויבש. וצ"ל או שזה לשון מושאל לבחי' שנמצאת שם שיותר דומה להרגשה מלשכל או שיש שם רגש. כי אם אין רגש ממה יתענוג הנשים שהם בעיקר רגש.

**סב** לא ירגיש ולא יהיה לו שום תענוג - צ"ע זה כפל לשון לדבר אחד ודברה כלשון בני אדם, או שבאמת יש תענוג ויש הרגשה. ועיין תורה כא שמקיף א"א להשיג בשכל לכן נקרא מקיף שמקיף את השכל ולא נכנס בו. ולכן ההשגה בו היא בהרגשה. ואולי זה כוונת רבנו שלא מרגיש כלום מהשעשועים וש"י עולמות ולכן לא מרגיש תענוג כלום.

<sup>סג</sup> עיין ע"ז יז. יש קונה עולמו בשעה אחת ועי"ש שיצאה בת קול שהוא מוונן לחיי עה"ב ועיין כתובות קג: בתוס' ד"ה מוונן לחיי עה"ב שהכוונה בלא דין ובלא יסורין עיין מעדני מלך (וקלטת הר"י זצ"ל מתורגם ללשון ק"ק 48) שכן למדו אנ"ש. וכן משמע ממהרש"א ע"ז י: וצ"ע כי יש דורשין לשבח ועיין להרחי"א בספרו פתח עינים על ע"ז יז. ומראית עין על ע"ז י. מש"כ עפ"י האלשיך שנהרג על קדוש ה' מתקן הכל ועפ"י האריז"ל (לקו"ת תהלים לב) שר' אלעזר בן דורדיא וכו' בכל המעשים טובים של רב יוחנן כהן גדול, ועיין ספר לקוטי תורה והש"ס לרבי יצחק אייזנבשטיין בהקדמה לספר דברים שם מה שכתב בשם המגיד ממעורטש שתחילה דרש לגנאי ואח"כ חזר בו ע"ש. עוד עיין שבת קנג. אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין. ועיין אמרי פנחס השלם (בני ברוך תשסג) שער הסיפורים אות רד בשם רבי אלימלך מלינונסק סיפור על כורך פשוט שבזכות שגנו גליגות ספרים ריקים נקרא למעלה רבי ולימורו נגלה וניסתר כדי שיוכל להיות בג"ע. עוד עפ"י חובת הלבבות שער הכניעה פ"ז שמי שדברו עליו לשה"ר מקבל מצוות זה שדיבר עליו (ועיין קובץ אור ישראל קובץ מ' עמ' קי סוף אות ו' במאמרו של הרב יעקב חיים סופר).

**סד עיין תורה ז' תנינא אות ו'** - ולמעלה מן הכל הם המקיפים העליונים של חכם הדור, שהוא הרבי שבדור שעל ידי שזה הרבי והחכם שבדור עוסק לדבר עם תלמידיו ומכניס בהם דעתו, על ידי זה נכנסים המקיפים שלו לפניו. והמקיפים שלו הם בחינת אריכות ימים ושנים, פי המקיפים שלו הם בחינת עולם הבא, שהוא יום שכלו ארץ (קדושין ל"ט: חלין קמ"ב). פי שם הוא למעלה מהזמן. פי כל הזמן של כל העולם הזה כולו, מה שהיה ומה שיהיה, הוא כולו אין ואפס נגד יום אחד, ואפלו נגד רגע אחת של עולם הבא, שהוא יום שכלו ארץ. ושם אין שום זמן, פי הוא בחינת למעלה מהזמן, רק סדר הזמנים שיש שם הם בחינת השגות של המקיפים. שיש מקיפים שהם בחינת ימים, ויש מקיפים שהם בחינת שנים, בחינת: "תקופות הימים" (שמואל א), "תקופות השנים" (שמות ל"ד ודברי הימים ב כ"ד) ואלו המקיפים שיש שם, הם בחינת סדר הזמנים שם. והשגות מקיפים הללו זה עקר התענוג והשעשוע של עולם הבא: אשרי מי שזוכה להשיג: וזה בחינת תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע. פי השגות אלו המקיפים, שהם בחינת שעשוע עולם הבא, זה בחינת (תהלים ל"א): "מה רב טובך אשר צפנת ליראוך", כי הם רב טוב הצפון וטמון וסתום מעין כל.



הלב של רשות/טו דהיינו המלכות שנאמר שמים לרום וכו' ולב מלכים אין חקר, פי' הפשוט שא"א להבין כיצד בלב אחד נכנס כל צרכי המדינה, אבל לפי רבנו נ"ל שהפירוש חללה של רשות בחי' חלל פנוי מאלוקות, שעל כן מרגיש שיש לו רשות לעשות כל חפצו בלי גבול.

**נמצא שלב מלכים גדול הרבה/טז** כמו מרום השמים ועד/טז ועומק הארץ, שתופסים כ"כ כל כך מקום כמה וכמה אלפי אלפים פרסאות, והלב והמוח של מלכים, שקטנים מאד במקומם, הם תופסים הכל עד שיכול ליתן לב על כל מדינה/טז ומדינה ולתפוס ולהצטייר/טז בלב/טז כל מדינה ומדינה שבמלכותו ותכונות השמים/טז אולי כוונת רבנו שאי אפשר להנהיג כל צרכי המדינה אלא ע"י שגם יודע לחזות בככבים טבע כל אדם לפי זמן לדתו ואת העתיד להיות בכל זמן ויותר ויותר מזה אולי הכוונה לכל השבע חכמות/טז, כי לב מלכים אין חקר אין לנו השגה כיצד יכול לב ומח של אדם גשמי להשיג על כל כך הרבה פרטים ולחשב צרכיהם ולדאוג להם, כנ"ל.

**ראה** את המשל הנ"ל והבן דבר מתוך דבר וחכם/טז דהיינו שלפי זה תפנים בלבך את המסקנה שהבנת, (דהיינו דעת), עד כמה היא גדולת הבורא/טז שמשגיח על כל פרטי הבריאה ומחדש ומקיים בכל יום ודואג

הפנוי שצריך לרוקן אותו מאיזה דבר ולעשותו חלל ורק ע"י יש מקום לכל העולמות הכי נמי לב מלכים הוא ע"י שמרוקן את לבו מצרכי עצמו וחושב על צרכיהם. אלא שזה שייך במלך ישראל ולא במלך גוי. שמבואר בזה דכל עבד לגרמי עבד.

טו רשות - צ"ע מדוע המלך נקרא רשות. וכן באבות א' י' אל תתודע לרשות.

אבות פרק א (י) שְׁמֵעִיָּה וְאַבְטָלְיוֹן קָבְלוּ מֵהֶם. שְׁמֵעִיָּה אָמַר, אֲהוּב אֶת הַמְּלָאכָה, וְשָׂא אֶת הַרְבֵּנוּת, וְאֵל תִּתְּנָדַע לְרִשׁוֹת:

רע"ב - השררה קרויה רשות מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה: רבינו בחי' - ומה שנקרא המלכות רשות מפני שיש לו רשות להרים והשפיל להציל ולהרוג ולעשות כל רצונו במלכותו. מגן אבות לרשב"ץ - ואל תתודע לרשות, הוא השולטנות והמלכות, מענין ראש. ויש מפרשים, מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה.

מדרש שמואל - ואפשר לי לומר עוד בשנפרש מלת רשות על היצה"ר דהא המלכות לא נקרא רשות אלא מפני שהרשות בידו לעשות כרצונה וכן דרכו של יצה"ר שמורה לאדם שהרשות בידו לעשות כל תאוותיו כי מועצותיו לאדם הם כל אשר תמצא ידך לעשות עשה. ואמר כי שני דברים גורמים לאדם שיתגבר יצרו עליו. הא' הבטלה כי הבטלה מביאה לידי זמה ולידי הרוריים רעים וכן נאמר ברשעים בעמל אנוש אינמו. והב' הגאווה והשררה והרבנות כי שם ביתו של יצה"ר.

טז נמצא שלב מלכים גדול הרבה מרום וכו' - צ"ע מהיכן נמצא שלב מלכים הרבה יותר מרום שמים וכו'. ואולי כי מפרש את הפסוק שמים לרום וארץ לעומק שאע"פ שהם אלפי פרסאות אבל יש להם גבול ואילו לב מלכים אין חקר וגבול.

טז מרום שמים ועומק הארץ - ועומק בו' המוסף, משמע שכל אחד לחוד הוא משל ללב מלכים, ולא מרום עד עומק. וצ"ע.

גם צ"ע בשלמא רום שמים הוא אולי כמה אלפי אלפים פרסאות, אבל עומק הארץ הוא ידוע שהוא חצי שליש היקפה, דהיינו 1/6 מ-10,000 פרסאות שהוא 1667 פרסאות עומק עד לב הארץ. והוא הרבה פחות מאלפי אלפים. ולעיל פירשנו שהכוונה מצד שהם כל כך רמים או עמוקים הם נעלמים כמו לב מלכים שאין לו חקר.

אבל א"כ הלשון כאן שלב מלכים גדול הרבה יותר מהם צ"ע, לכן אולי צריך לדחוק את הלשון ולפרש גדול הרבה כמו מרום שמים עד עומק הארץ, דהיינו רוחב לב גדול הרבה כמו המרחק מרום שמים עד עומק הארץ ולא שגדול מהם.

טז מדינה - באור שמות נרדפים שבתנ"ך (לרבי שלמה אהרן וורטהימר) אות ע - ערך עיר, מדינה - ראב"ע (דניאל ב', מ"ח) כתב: יש אומרים כי מדינה שם מחוז (נראה שרומז בזה לרבה אסתר פרשה א' כל מקום שנאמר מדינה - היא אפרכיאי, וכן ברבה רות ס"פ א'), אם כן איך היה לאחשורוש שבע ועשרים ומאה מדינה, ומלך שיש לו עשרה הוא מלך גדול, וכתוב וגזל ומשפט וצדק תראה במדינה (קהלת ה', ז), שהטעם עיר המלוכה, וכתוב ליהוד מדינתא לבית אלהא רבא (עזרא ה', ח'), ועוד ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה (דניאל ח', ב'). ואם עילם מחוז למה לא אמר במדינת עילם כאשר פירשו במדינת בבל עכ"ל. ורד"ק כתב, מדינה ומדינה ככתבה - ידוע, והיא כוללת ערים רבות, וכן בעילם המדינה, או הוא פעם כלל ופעם פרט ע"כ. ובחתם תכנית כתב ראייה כי מדינה היא מחוז מהכתוב מדינה ומדינה ככתבה, ומעולם לא נשמע שישנו הכתיבה מעיר לעיר כי אם ממחוז למחוז. ועי"ש עוד אריכות.

טז ולתפוס ולהצטייר - צ"ע מדוע לשון התפעל, ולא נקט ולציייר כמו ולתפוס. ואולי ללמד על רוחב הלב שמכיל כל כך עד שא"א לצייר אלא רק לתת לב וממילא הכל מצטייר.

טז נקט ג' לשונות לתת לב לתפוס ולהצטייר. וצ"ע האם לתת לב הוא כלל ולתפוס ולהצטייר הם הפרט והפירוש לזה.

טז תכונות השמים - צ"ע מדוע חייב לדעת זאת? ואולי חייב לדעת חכמת הככבים כדי לתכנן את העתיד.

טז רבנו מדבר כאן ממלך גוי.

טז נראה שרומז לחב"ד. ראה היא החכמה, והבן היא בינה. וחכם היא דעת. וידוע שחכמה היא מה שמקבל ידיעות מבחון, ובינה נוק' מה שמבין דבר מתוך דבר ומברר את מה שקיבל, ודעת היא המסקנה שמפנים אותה ללב, בחי' חיבור מח לב.

טז צ"ע כיצד המועט מחזיק את המרובה שבלב מלכים מלמד על גדולת הבורא. לכאורה מה שלומדים מזה היא שאם ללב מלכים גויים אין חקר, כל שכן לב יהודי שמשגיג השגות אלוקות ע"י רוב מצוות ותורה שעושה ולומד שהוא הרבה יותר אין חקר. כי גוי מחזיק בלב מדינה ולב יהודי מחזיק השגת חכמת הבורא שמשגיח על עולמות אין סוף.

לכל פרנסתם וכל צרכיהם ומנהיג הגלגלים ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים/ט) בעוה"ז ובכל העולמות עד אין חקר.

ותבין לפי זה, אם ללב מלך גוי אין חקר כיצד מכיל בלבו ומוחו כל צרכי מלכותו שהיא כמה אלפי קילומטרים וכמה מיליוני בני אדם. אם כן כמה אין חקר ללב של יהודי צדיק שהשגתו ותענוגו בגן עדן תהיה השגת הבורא מלך מלכי המלכים, שמשגיח על המוני עולמות, על כל פרט שבהם ומחדשם מקיימם ומפרנסם וכו'. **אין המועט/צ** לבי יהודי גשמי, **מחזיק את המרובה [כז]** השגות כאלה נפלאות, דהיינו **שחתיכת לב קטן כזה, ומוח קטן כזה, של אדם יתפוס במקומו דברים גדולים כאלה, וזה רק מחמת שנמצא שם האלקות/כז**, **כי עיקר האלקות הוא בהלב/כז**, **כמבואר במ"א [כז]** בתורה מט/כז) מבאר רבנו שלב של ישראל הוא בחי' אין סוף אלוקותו ית' שהיתה קודם הבריאה, ועל כן בלא שעושה גבול להתלהבותו לדבוק בבוראו כמו להבת אש העולה כל הזמן למעלה, אזי אור להביות לבו הוא עד אין סוף.

**ומעתה בין וחכם [כז]** תבין דבר מתוך דבר מכל דברינו הנ"ל, ותפנים ללב/כז, **אם בהלב ישראל שנמצא שם רק בחינות אלקות, שאינו משיג אלא כביכול/כז** רק חלק אחד מאלפי אלפים מהשגחת הבורא ב"ה אעפ"כ כמה גדול ערכו, **שיכול לתפוס במקומו [כז] המיעוט** /דהיינו שיכול לתפוס בתוכו, אע"פ שמקומו מועט, **עולמות אין מספר** דהיינו השגות באלוקותו ית' המשגיח מחדש ומקיים עולמות אין מספר.

**ואפי' על עכו"ם נאמר ולב מלכים אין חקר, על שנותן לב לכל מדינה ומדינה, ותופס ומשער בדעתו, כל המדינות שתחתיו, עם כל האדם אשר עליו, וכל הנמצא בה [ק"א]**

<sup>ט</sup> **עבודה זרה דף ג:** אמר רב יהודה אמר רב שנים עשרה שעות הוי היום שלש הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים שלישיות יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים רביעיות יושב ומשחק עם לוחית שנאמר לוחית זה יצרת לשחק בו.

<sup>ז</sup> המועט – זה מהקושיא היא חלק מהתירוץ, כמבואר בתורה קסב בשם המגיד ממעוריתש שע"י שאדם עושה עצמו אין אזי הוא מעל המקום. ואיתא בגמ' חולין פט. על הפסוק לא מרובכם וכו' חשק בכס וכו' כי אתם המעט שהפירוש כיון שאתם ממעיטים עצמכם גם כשמקבלים גדולה.

<sup>כא</sup> עיין ספרי מעשיות מעשה יג ו' בעטלעס יום המיש.

<sup>כב</sup> האלוקות, בה' הידיעה.

<sup>כג</sup> מבואר מזה שכל תענוגי עוה"ב הכלי להם הוא התפעלות הלב ולא השגת המוח לבד וצ"ע לכאורה ההתפעלות היא מדרגת הנוק' ואילו תענוגי עוה"ב הוא שכל וחכמה כמ"ש להנחיל לאוהבי יש, וביאור יש מאין דהיינו חכמה. אבל נראה הכוונה כי הן השגות אלוקות והחכמה בכינה עילאה וכינה נקראת רחובות הנהר ונמשלת ללב כמ"ש בכפתח אליהו כינה לבא ובה הלב מבין, ולכן השגת האלוקות נמשל לרחוב הלב המשיג השגות רבות כמלך שכל המדינה כאילו נמצאת בלבו, וכל התענוג ממשלתו עליה בלבו.

ועיין לק"ה מנחה הלכה ז אות צו - התגלות מלכותו שהוא בחינת ביתא מתאה. זה צריכין לגלות על ידי העבודה בעולם הזה שנקרא בשביל זה כפזכר לעיל. אבל השגת אורייתא דעתיקא סתימאה שהיא בחינת בן עזאי, זה בחינת עולם הבא שהיא בחינת כינה, עקמא דאתי וכו'. אבל אי אפשר לבוא לעולם הבא כי אם על ידי העבודה שבזה העולם.

<sup>כד</sup> \* לעיל בס"י ט

<sup>כה</sup> **תורה מט אות [א]** כי קדם הבריאה היה אור הקדוש ברוך הוא אין סוף. ורצה הקדוש ברוך הוא שיתגלה מלכותו, ואין מלך בלא עם, והצרך לברא בני אדם, שיקבלו על מלכותו. והתגלות מלכותו אי אפשר להשיג אלא על ידי המדות, שעל ידי המדות משיגין אלקותו, ויודעין שיש אדון מושל ומנהיג: וצמצם את האור אין סוף לצדדיו, ונשאר חלק פנוי. ובתוך החלק הפנוי, ברא העולמות (כמבאר ב"עין חיים" בתחלתו בהיכל א' ענף ג'), והן הן מדותיו: והלב הוא הציר של המדות, הינו החכמה שבלב, כמו שכתוב (שמות ל"א): "ובלב כל חכם לב" וכו'. ועקר היצירה היתה בחכמה, כמו שכתוב (תהלים ק"ד): "כלם בחכמה עשית". נמצא שהלב הוא הציר, כמו שכתוב (שם ע"ג): "צור לבי". ואית יצירה לטב ולביש, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ס"א): "וייצר" בשני יודין וכו'. והם שני יצירין, יצר טוב ויצר הרע. הינו מחשבות טובות, הם יצר טוב. ומחשבות רעות, הם יצר הרע. כי עקר היציר, הם המחשבות והחכמות שבלב, כמו שכתוב (בראשית ו'): "כי יצר מחשבות לבו" וכו'. וכשאדם חושב במחשבות רעות, הוא מטמטם את החלק של הבריאה, שעם התגלות המדות. כי הלב הוא ציר העולמים, הינו ציר המדות. **כי לפי אור להבית הלב של איש הישראלי, אי אפשר להתגלות מהמדות, כי אור להביתו, הוא עד אין סוף, הינו אין סוף ואין מקלית לתשוקתו:** וצריך לצמצם ההתלהבות, כדי שישאר בלב חלק, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): "לבי חלק בקרב". ועל ידי הצמצום של ההתלהבות, יוכל לבוא להתגלות מהמדות, הינו לעבד את השם יתברך בהדרגה ובמדה. ומחשבות טובות שבלב, הן יצירין טיבין. שעל דין נתגלית פעולות ומדות טובות, והינו יצירה לטב. וכשחושב מחשבות רעות, הוא מטמטם הלב, בבחינת ערלת לב. ומקלקל את הבריאה, הינו החכמה שבלב.

<sup>כז</sup> לשון הספר שפע טל חט"ל שער ג' פ"ד ואתה המעין אם בעל נפש אתה בין וחכם מדברנו

<sup>כח</sup> כנ"ל שחכמה הבאה אחרי כינה היא בחי' דעת. ואולי רומז גם לחו"ל בתמיד לב. איהו חכם הרואה את הנולד. תיהיה חכם לראות סופך אם לא תכין לבך להשיג אלוקות.

<sup>כט</sup> כביכול בלבד, כי מיעוט רבים שנים, נמצא שאלפי הוא 2000 ואלפים הוא גם 2000 סה"כ 4000000, ובאמת הוא הרבה יותר.

<sup>צ</sup> גם בדפוס ותרגום המיעוט, ותרגום - המועט

<sup>ק</sup> צ"ע אם לשון מיעוט אינו טעות, אז צריך לומר שהנקודה שאח"כ היא טעות, ואז אולי רומז שהשגתו בעולמות אין מספר היא רק במיעוט מהם אעפ"כ היא גדולה מאד.

<sup>קא</sup> עפרש"י שבת יא. הנ"ל

כפרש"י בגמ' שם/קפ"ג. ומעתה הוי דן אלפי אלפים ק"ו/קפ"ג, כמה אין חקר לרוחב וזכות הלב ישראלי שיכול לשער בדעתו חלק מגדולות הבורא ב"ה הנ"ל.

עד כאן ביאר איזה מח ורוחב לב עצום צריך אדם כדי להשיג בלבו השגחת הבורא על העולם, שזה אלפי אלפים יותר ממה שמכיל לב של מלך הנ"ל, ועתה ידבר על התענוג שמרגיש בלב ממה שמשיג כל כך הרבה. **נמצא שיעקר גדולות/קפ"ג המלך העכו"ם ותענוגו וממשלתו הוא רק בלב, שיודע בלבו שהוא מלך על כל המדינות האלה ומושל בכולם כרצון לבו וחפצו,** כנ"ל שעל כן נקרא רשות, כי יש לו רשות לעשות כל חפצו/קפ"ג. רוצה לומר שכל תענוגו הזה שהיא גאוותו על שהוא שולט ומושל בכל כרצונו, הוא רק בלב. כי אע"פ שמכח שליטתו גם יכול להנות כביכול בלא גבול מכל שאר התאוות, שהן בשאר חושים, זה פחות או יותר יש גם לאיש קטן ממנו, אבל הכבוד והשליטה שמרגיש בלב, שהוא הישות היחידה השולטת בכל העולם או בכל מדינתו, זה אינו בשום חוש אלא רק בלב.

**ומעתה** כמו שלא כל אחד יכול להיות מלך על מדינה גדולה, כי רק מי שבטבעו יש לו לב כל כך רחב ומח גדול להחזיק בדעתו כל פרטי הצרכים של כל פרט במדינה, וממילא גם אין לו את כל תענוגי המלך משליטתו על כולם והרשות לעשות כל חפצו, אע"פ שזה רק חלק אחד מאלפי אלפים מרוחב וזכות הלב שצריך כדי להשיג תענוגי ג"ע, כל שכן מי שלא הכין את לבו להבין ולתפוס השגות אלוקות ברוחב לב, ולזכך עצמו להיות מתענג מרוחניות השגות אלוקות, לא יכול להתענג בתענוגי גן עדן, ולהשתעשע בהם ולהכיל בלבו את כל השלש מאות ועשר עולמות, וממילא **תבין מעצמך, שלזה** שהכין את לבו להשגות אלוקות **אפשר, שיהיה לו כל הש"י עולמות בלבו, כי הלב יכול לתפוס במקומו עד אין חקר ואין מספר כנ"ל, ויהיה לו כל התענוגים והשעשועים, וחבירו אע"פ שיושב אצלו לא ירגיש כלום, כי לבו חסר מכל זה, מכל הטובות והשעשועים שיש לחבירו הצדיק בתוך לבו, אשרי לו,** קפ"ג לזה הצדיק שהכין ליבו להשגות אלוקות **כי עיקר הרגשת תענוג ושעשוע עוה"ב וכל הש"י עולמות הכל הוא בלב כנ"ל** לכן רק מי שהכין לבו להשגות אלוקות יזכה בהן ולהתענג מהן, ומי שלא הכין לבו לא ישיג הש"י עולמות ולא התענוג ושעשוע מהם. ואע"פ שהוא נמצא באותו מקום עם חבירו שמשיג הכל. כי כנ"ל אע"פ שגן עדן הוא מקום הנשמות ומעל הזמן והמקום, מחדש רבנו כאן שהמקום וההשגה הם שני עניינים. ולכאורה הביאור הוא כי המקום הוא לפי אור המקיף של האדם, אור להביותו/קפ"ג לדבקות בבורא במסירות נפש, אבל ההשגות וש"י העולמות והתענוג ושעשוע מהם הן ע"י אור פנימי כפי הכנת הלב ע"י תורה ומצוות. ומה שכתב לעיל שמעט המחזיק את המרובה בלב יהודי הוא ע"י אלוקות שבלבו (וביאר שהכוונה למבואר בריש תורה מט) דהיינו אור להביותו, ולפ"ז גם התענוג הוא משם. צ"ל שרק הביא משם שהאלוקות בלב, אבל הן שתי בחי' אלוקות שבלב, אחת בחי' מקום ואחת בחי' ש"י עולמות ותענוג. אלא שצ"ע מה דין מצוות שמקבל למעלה באיזה זכות, האם הן נעשות כלי לתענוג או לא. דלכאורה הן חלוקא דרבנן כלים להשגות אלוקות שנעשים ע"י תורה ומצוות בעוה"ז, אבל צ"ע כי לפ"ז לכאורה גם ר"א בן דורדיא/קפ"ג זכה להשגות ע"י שקיבל את המצוות של רבי יוחנן כה"ג.

ק"ב ולא כמפרשים האחרים עיין מאירי וערוך.

ק"ג לכאורה צ"ע אם יש יחס ביניהם מספיק ק"ז אחד ואם אין כלל יחס ביניהם מה שייך אפילו א"ס ק"ו.

ק"ד גדולות המלך – צ"ע לכאורה צ"ל גדולת המלך.

ק"ה ועל כן אמרו חז"ל באבות (א' י') אל תתודע לרשות. כי חללה של רשות הוא מרום שמים עד ארץ לעומק, להבדיל מלב יהודי היודע מה מעלה ממנו עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיו בספר נכתבים (אבות ב א), דהיינו שזוכר תמיד שיש ברום שמים משיג ומעניש ויש גהנם בעומק הארץ, כחז"ל שמי שלא מסתכל מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור ראוי שלא בא לעולם (חגיגה פ"ב מ"א), אבל לב שחסר כל זה כמ"ש (בראשית כ' יא) כי אמרתי רק אין יראת שמים במקום הזה, אזי שומר נפשו ירחק ממנו, כי אין מעצור למה שבכוחו לעשות פרי דמיונו שמתלבש בו הסט"א בעצמו. ואם עכ"פ רצונו לתקן מדינתו, אזי ברוחב ליבו נותן לב לכל פרט לתקן שזה בחי' בניין העולמות בחלל הפנוי, ואזי הרע במיעוטו, אבל כשכל מחשבתו רק שליטה ותאוות רעות אזי כל החלל הזה הוא חלל פנוי, ליצה"ר בלבד לרצוח ולגזול ולהחריב ולהשחית וכיו"ב.

ק"ו אשרי לו – צ"ע על מי מוסב מילים אלו? בפשטות על מי שהיכן לבו להשגות אלו. אבל כיון שרבנו כתב באופן שאפשר לטעות שזה המשך להנ"ל, אולי רצה לרמוז שגם זה החסר את הכנת הלב אשרי לו שעכ"פ זכה להיות במחיצת צדיק שכן הכין את לבו לזה, שהרי המקום בג"ע הוא לא גשמי וא"א שבג"ע ישבו צדיק ורשע במקום אחד, ואם הוא במחיצת צדיק הרי שעשה מעשים שעל ידם זכה להשגה שנקראת מקום המשתווה למקומו של צדיק. (עין תורה ז' תנינא שבעוה"ב הזמן הוא מקיפין, ומסתמא הכי נמי המקום הוא השגות)

ק"ז נ"ל שזה שאמרו חז"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כי כנ"ל בתורה מט אור להביותו של איש ישראל הוא עד אין סוף אלא שע"י מחשבות רעות מקלקל אותן, וע"י מחשבות טובות מתקן אותן, לפי הנ"ל כוונת חז"ל למקום בג"ע אבל לא לתענוג והשעשועים שם, שזה תלוי בעבודה. כי את אור להביותו יש לו מצד נשמתו ורק צריך שלא לקלקל אבל התענוג תלוי בעבודה וזה עדיין אין לו.



ואולי אפ"ל כיון שנחלקו בזה המפרשים וכנ"ל מהרש"א ויערות דבש פירשו לגריעותא והחיד"א פירש לטיבותא שזכה לתקן עצמו לגמרי. ובוודאי גאונים עצומים כאלה לא מלבם פירשו, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, וע"י דברי רבנו מתיישבים שניהם שבאמת זכה ולא זכה, כי עוצם להביות לכו עד שמת זיכה אותו במקום נפלא אצל צדיק, שזו זכות עצומה בפני עצמה, אם בעוה"ז כ"ש בעוה"ב, אבל בש"י עולמות ותענוג ושעשוע לא זכה, כיון שלא עמל על המצוות שקיבל, וכל קדושה הבאה מלמעלה אין בה שלימות ואע"פ שר"א בן דורדיא קיבל את המצוות של ר"י כה"ג (וכן מי שדברו עליו לשה"ר וקיבל מצוות של זה שדיבר עליו), והן לא מלמעלה אלא ע"י אדם בעוה"ז, אעפ"כ שונא מתנות יחיה, אינו דומה למה שזכה בעצמו לעניין החיים הנצחיים :

עד כאן ביאור חברותא לתורה קצא

\*

<sup>ק</sup> רבי אליעזר בן דורדיא - נחלקו בו האם זכה לכל הטוב של ג'ע או שלא זכה אלא שלא ישוב לחטוא. ובאמת מצד אחד כידוע שהקב"ה שונא זימה ומי שכל חייו רדף רק אחרי הזימה, אין מאוס ממנו. מאידך ראינו הרבה בעלי תשובה ולא ראינו בהם אחד שכל כך התחרט על מעשיו עד שמת מתוך בכי וחרטה. ואולי כזו חרטה עד שהסיר ממנו את הגוף ונפרדה נשמתו מגופו ומת, בכוחה גם להסיר מנשמתו את כל הבגדים הצואים אפילו המטונפים ביותר שדבקו בו שנים רבות.

עוד כיון שבפירוש כתב האריז"ל בליקוטי תורה תהלים לב שזכה בכל המצוות שעשה רבי יוחנן כה"ג במשך שמונים שנה, מוכרח שזכה הרבה מאד, אלא שעדיין צ"ע אם גם זכה לש"י עולמות או רק למקום כבוד בג"ע. וצ"ע כוונת חז"ל ביומא פו שבתשובה מאהבה נהפכים זדונות לזכויות. וא"כ אולי אדרבה דייקא כיון שהיה עסוק בזימה נהפך לו ביותר לש"י עולמות כמבואר בליקוטי הש"ס ברכות יד קרי גמט' שי, כי זוכה הצדיק בהם ע"י שמירת הברית, דהיינו ששומר עצמו מקרי. ואם זדונות נהפכים לזכויות הרי שקרי נהפך לש"י.

והביאור בזה אולי אפ"ל כי כל עבירה קושרת את האדם לסט"א בעוד חבל, וככל שהאדם מזקין שנים רבות בעבירות נעשה יותר ויותר קשור בחבלים רבים (ישעיה ה יח) וְכַעְבוֹת הַעֲגָלָה חֲטָאָה, עד שאין לו יכולת לנתק אותן, וכמבואר בתורה רו שעל כן קשה להחזיר זקן בתשובה. והנה דייקא זה מעלת הבעל תשובה זקן שזכה כל כך להתחרט על חטאיו עד שמת מתוך בכי, שבשעה אחת ניתק את כל החבלים הרבים האלה שהיה קשור בהם, וכמו החריב עולם שלם בסט"א, על כן כל החבלים האלה שהצליח לנתק נהפכים אצלו לזכויות. עד שזכה לקבל את המצוות של צדיק עצום שהיה שמונים שנה כהן גדול שכידוע אם לא היה צדיק לא היה משלים שנתו. אחרי שנכנס לקדש הקדשים. ולכאורה זכה גם לש"י עולמות ומשמע מלשון רבנו שהזכיה בש"י עולמות והתענוג ושעשוע מהן זה בחי' אחת. לכן צ"ע אם באמת לזה כיוון רבנו. אבל כיון שכך למדו אנ"ש ומסתמא כך קבלו איש מאיש מרבנו, ועוד שגם המהרש"א פירש לגריעותא כנראה צריך לומר דרך אמצעי שזכה במקום של צדיק ולא בתענוג שלו.